

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВІННИЦЬКИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ІНСТИТУТ**

Кафедра менеджменту та публічного управління

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

«ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗАКОНОДАВЧОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ»

(за матеріалами Верховної Ради України, м. Київ)

Здобувача вищої освіти

2 курсу, групи ПУА-21д(м),
спеціальності 281 «Публічне
управління та адміністрування»
освітньої програми «Публічне
управління та адміністрування»
денної форми навчання

Ольги ГУМЕНЮК

Науковий керівник

д-р. філос. наук, професор

Наталія ЗАМКОВА

Гарант освітньої програми

канд. наук держ. упр., доцент

Ірина НІКОЛІНА

Вінниця 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗАКОНОДАВЧОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ ТА ВЗАМОЗВ'ЯЗОК З ІНШИМИ ГІЛКАМИ ВЛАДИ	6
РОЗДІЛ 2. ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ДІЯЛЬНОСТІ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ	21
2.1. Компетенція та завдання Верховної Ради України як законодавчого органу	21
2.2. Аналіз діяльності Тимчасових комісій та інших підрозділів Апарату Верховної Ради України	30
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ	37
3.1. Особливості діяльності Верховної Ради України в умовах війни	37
3.2. Активізація міжнародної допомоги в умовах війни та післявоєнної відбудови	45
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	52
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	55
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність дослідження. Організація законодавчої влади в Україні є ключовою темою в контексті розвитку національної державності та забезпечення функціонування демократичної системи. Конституційна модель України, закладена в Основному Законі, визначає принципи поділу влади, функціонування її органів, а також взаємодію між ними. Ця система створює умови для балансу влади, ефективного державного управління та забезпечення прав і свобод громадян. На сучасному етапі розвитку демократії особливу увагу надають забезпеченню прозорості, підзвітності та рівності гілок влади - це є основною для побудови правової держави. Також реформування державного управління, децентралізації та євроінтеграції України, процеси підвищення ефективності роботи Верховної Ради України, питання організації та взаємодії органів державної влади набуває особливої важливості. Зміни в політичній і правовій системах країни, а також сучасні виклики вимагають перегляду усталених підходів, виявленню недоліків та розробка рекомендацій для можливих шляхів удосконалення діяльності Верховної Ради України.

Аналіз наукових джерел із проблеми організації законодавчої влади показав, що питання функціонування органів влади в Україні розглядається в контексті поділу влади та взаємодії між гілками влади. Такі дослідники, як Агафонова Н.В., Азаров О.М., Бакумов О., Бандурка О.М., Барабашов А.Г., Безгородний Є.Ф., Ковальчук Г.К., Масний О.С., Білик О.В., Бойко Ю.В., Боняк В.О., Лантух І.С., Булатін Д., Васильєв Д.В., Шемшученко Ю.С., Волинка К.Г., Гетьман А.П., Тацій В.Я., Гончаренко О.С., Гриньова Л.О., Грицак І.П., Грищенко В.М., Грищук В.К., Гусарєв С., Тихомирова О.Д., зосереджують увагу на правових аспектах діяльності законодавчої влади та особливостях функціонування в умовах демократичного суспільства. Незважаючи на широкий спектр досліджень, питання взаємодії органів державної влади та місцевого самоврядування в умовах політичної реформи та децентралізації потребує

подальшого вивчення, зокрема в контексті нових викликів, з якими стикається Україна.

Мета дослідження полягає в аналізі особливостей організації законодавчої влади в Україні та удосконаленні діяльності Верховної Ради України в умовах сучасних викликів.

Для реалізації поставленої мети визначено такі завдання дослідження:

1. Розглянути основні принципи організації законодавчої влади в Україні.
2. Вивчити компетенції та завдання Верховної Ради України як законодавчого органу.
3. Дослідити особливості діяльності Верховної Ради України в умовах війни.

Об'єкт дослідження – Верховна Рада України.

Предмет дослідження – особливості організації законодавчої влади, її взаємозв'язок з іншими гілками влади.

Методи дослідження. У процесі дослідження використовувалися такі методи: теоретичні – аналіз конституційних джерел, наукових праць з теорії держави і права, що дозволило систематизувати існуючі підходи до організації влади, узагальнення – для формулювання висновків; емпіричні – спостереження, контент - аналіз, що надало змогу дослідити реальний стан функціонування конституційної моделі в Україні.

Інформаційною базою дослідження стали нормативно-правові акти, наукові праці, дослідження, що відображають забезпечення функціонування Верховної Ради України.

Наукова новизна результатів дослідження полягає у виявленні особливостей організації державної влади в Україні на основі аналізу конституційної моделі та сучасних реформ державного управління, а також у розробці рекомендацій щодо покращення взаємодії між органами влади.

Практична цінність - проведене дослідження показало позитивні та негативні фактори діяльності Верховної Ради України, проаналізовано особливості діяльності в умовах сучасних викликів.

Окремі результати кваліфікаційної роботи пройшли *апробацію* на XI Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Особливості організації державної влади в Україні» (м. Вінниця, ВТЕІ ДТЕУ, 10 жовтня 2024 р.).

Результати дослідження оприлюднювались в публікаціях: Особливості організації державної влади в Україні. *Менеджмент XXI століття: сучасні моделі, стратегії, технології: зб. матеріалів X Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції*, м. Вінниця, 10 жовтня 2024 р.; Гуменюк О.О. Особливості діяльності Верховної Ради України в умовах війни. *Менеджмент XXI століття: сучасні моделі, стратегії, технології: зб. матеріалів X Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції*, м. Вінниця, 10 жовтня 2024 р.

Структура та обсяг роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел та додатків. Список використаних джерел містить 68 найменувань. Наведено 1 рисунок та 2 додатки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗАКОНОДАВЧОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ ТА ВЗАМОЗВ'ЯЗОК З ІНШИМИ ГІЛКАМИ ВЛАДИ

Принцип верховенства права є фундаментальною засадою конституційного ладу України, який визначає організацію державної влади та забезпечення прав і свобод громадян. Відповідно до Конституції України, верховенство права є основоположним принципом, який передбачає пріоритетність права над іншими соціальними регуляторами, включаючи політичну доцільність та волю окремих осіб. Це означає, що всі органи державної влади, посадові особи, а також громадяни зобов'язані діяти в межах закону, дотримуючись приписів правових норм, що забезпечує стабільність і передбачуваність у суспільних відносинах [6, с. 98].

Аналізуючи роль верховенства права в організації державної влади України, слід зазначити, що цей принцип визначає основні засади діяльності органів державної влади, включаючи законодавчу, виконавчу та судову гілки. Конституція України встановлює чіткі рамки повноважень кожної з гілок влади, що сприяє забезпеченню їх незалежності та взаємного контролю. Це забезпечує функціонування державної влади як єдиної системи, де кожен орган влади має чітко визначені функції та обмеження.

Особливу роль верховенство права відіграє у діяльності судової влади. Судова система в Україні має забезпечувати неупереджене та справедливе вирішення справ на основі закону. Це включає як кримінальні, так і цивільні та адміністративні справи. Рішення суду повинні базуватися на нормах права і бути обов'язковими для виконання всіма учасниками процесу, включаючи органи державної влади. Це забезпечує дотримання принципу правової визначеності, що є важливим елементом верховенства права.

Верховенство права також має вирішальне значення для забезпечення прав і свобод громадян. Конституція України гарантує основні права і свободи

людини і громадянина, які є невідчужуваними та непорушними. Це включає право на життя, свободу, особисту недоторканність, свободу слова, право на приватну власність та багато інших. Принцип верховенства права передбачає, що всі ці права повинні бути захищені законом, а будь-які обмеження на ці права можуть бути встановлені лише на основі закону та відповідати його вимогам [11, с. 120].

Держава зобов'язана забезпечити ефективні механізми захисту прав і свобод громадян, включаючи доступ до суду, право на захист, право на апеляцію та інші юридичні гарантії. Важливим аспектом верховенства права є також право громадян на звернення до міжнародних судових інстанцій, зокрема до Європейського суду з прав людини, якщо національні засоби правового захисту виявилися недостатніми або неефективними.

У контексті конституційної моделі України принцип верховенства права також тісно пов'язаний з принципом народовладдя, що означає, що державна влада здійснюється народом як безпосередньо, так і через обрані ним органи. Це включає участь громадян у виборах, референдумах, а також у діяльності політичних партій та громадських організацій. Таким чином, верховенство права забезпечує легітимність державної влади, яка базується на волі народу і реалізується в рамках правових норм.

Принцип верховенства права також має безпосереднє відношення до питання правової держави, що є ключовою концепцією конституційної моделі України. Правова держава передбачає, що держава та її органи підпорядковані праву і діють в його межах. Це включає забезпечення справедливого та ефективного правосуддя, рівності всіх перед законом, а також захист прав і свобод громадян. Відповідно до Конституції України, правова держава також передбачає відповідальність держави перед людиною за забезпечення її прав і свобод. У цьому контексті важливим є також принцип розподілу влади, який є складовою верховенства права і конституційної моделі України. Розподіл влади між законодавчою, виконавчою та судовою гілками є основоположним принципом, який забезпечує стримування і противаги в системі державної влади.

Це гарантує, що жодна з гілок влади не може монополізувати владу або діяти безконтрольно. Взаємодія між гілками влади повинна базуватися на законах і спрямована на досягнення спільної мети – забезпечення прав і свобод громадян [16, с. 85].

Принцип верховенства права також передбачає дотримання міжнародних стандартів і зобов'язань, які взяла на себе Україна. Це включає виконання міжнародних договорів, участь у міжнародних організаціях, а також дотримання рішень міжнародних судових інстанцій. Верховенство права вимагає, щоб національне законодавство відповідало міжнародним нормам, а будь-які розбіжності між ними вирішувалися на користь міжнародних зобов'язань.

Принцип поділу влади є фундаментальною основою конституційної моделі України, що забезпечує ефективне функціонування державного механізму. Він є одним із основоположних принципів демократичного правління, який передбачає розмежування повноважень між різними гілками влади - законодавчою, виконавчою та судовою. Цей принцип є ключовим елементом у забезпеченні стабільності держави, оскільки він запобігає концентрації влади в одних руках, що може призвести до авторитаризму або диктатури. Поділ влади гарантує, що жодна з гілок влади не може функціонувати самостійно без взаємодії з іншими, що сприяє забезпеченню балансу влади, а також підзвітності та прозорості державних інституцій.

Законодавча гілка влади в Україні представлена Верховною Радою України, яка є єдиним органом законодавчої влади. Вона має повноваження приймати закони, які визначають правові рамки для функціонування всієї держави. Верховна Рада також здійснює контроль за діяльністю виконавчої влади, затверджує державний бюджет, а також призначає та звільняє ключових посадових осіб, таких як прем'єр-міністр та інші члени уряду. Законодавча влада забезпечує представництво інтересів громадян через їх обраних представників, що є основою демократії. Важливим аспектом діяльності законодавчої влади є її відкритість і підзвітність перед народом, що дозволяє громадянам брати участь у процесі прийняття рішень.

Виконавча влада в Україні представлена Кабінетом Міністрів України, який здійснює виконавчі функції, тобто реалізацію законів, прийнятих Верховною Радою. Виконавча влада також відповідає за управління державними ресурсами, економічною політикою, забезпеченням внутрішньої безпеки та зовнішньою політикою. Кабінет Міністрів України здійснює управління всіма органами виконавчої влади, що включає різні міністерства, державні агентства та інші органи, які відповідають за конкретні сфери державного управління. Виконавча влада повинна діяти в рамках законодавчих норм і підпорядковуватися закону, що є важливим елементом забезпечення правової держави. Важливою функцією виконавчої влади є виконання рішень судових органів, що сприяє забезпеченню справедливості та законності в державі [13, с. 20].

Судова гілка влади в Україні є незалежною і здійснює правосуддя шляхом розгляду і вирішення справ у судах. Судова влада забезпечує захист прав і свобод громадян, вирішення конфліктів між громадянами, а також між громадянами і державою. Вона також виконує функцію контролю за конституційністю актів законодавчої та виконавчої влади через Конституційний Суд України. Незалежність судової влади є критично важливою для забезпечення справедливості і правової безпеки в державі. Судова влада має гарантувати, що закони застосовуються однаково для всіх громадян, незалежно від їх соціального статусу, політичних переконань або економічного становища.

Принцип поділу влади має величезне значення для стабільності держави, оскільки він запобігає концентрації влади і зловживанню нею. У контексті конституційної моделі України, поділ влади забезпечує функціонування системи стримувань і противаг, де кожна гілка влади має свої унікальні функції і повноваження, але при цьому залежить від інших гілок у виконанні своїх функцій. Це означає, що жодна гілка влади не може бути абсолютною, і кожна з них підзвітна іншим. Така система запобігає узурпації влади та гарантує, що всі рішення, прийняті державними органами, є результатом компромісу і взаємодії між різними гілками влади.

У конституційній моделі України принцип поділу влади реалізується через взаємодію між Верховною Радою, Кабінетом Міністрів і судами. Конституція України визначає повноваження і функції кожної з гілок влади, а також механізми їх взаємодії. Наприклад, Верховна Рада має право висловити недовіру Кабінету Міністрів, що призводить до його відставки, тоді як судова влада має право визнати неконституційними акти законодавчої або виконавчої влади. Такі механізми взаємодії забезпечують, що жодна з гілок влади не може діяти незалежно від інших, що є важливою передумовою для забезпечення балансу влади і запобігання її зловживанню [3, с. 105].

У сучасному світі, де політична ситуація може бути нестабільною, принцип поділу влади відіграє важливу роль у забезпеченні стабільності держави. Він дозволяє уникнути концентрації влади в одних руках, що може призвести до зловживань і політичної нестабільності. Наприклад, в умовах політичної кризи, коли виконавча влада може намагатися узурпувати владу, законодавча і судова влада можуть діяти як стримувальні фактори, забезпечуючи збереження демократичних інститутів і правової держави. Поділ влади також сприяє розвитку громадянського суспільства, оскільки забезпечує можливість громадянам брати участь у процесі прийняття рішень і контролювати діяльність державних органів.

Принцип народного суверенітету є одним із ключових аспектів сучасної конституційної теорії, і він займає центральне місце в конституційній моделі України. Відповідно до цього принципу, народ є єдиним джерелом влади в державі, і саме він здійснює верховенство над усіма гілками державної влади. Народний суверенітет передбачає, що держава існує для народу, а не навпаки, і що влада має бути організована та реалізована в такий спосіб, щоб найкращим чином відповідати інтересам та волі народу.

Україна, як держава з пострадянським спадком, з часом зазнала значних змін у своїй політичній та правовій системах. Однією з найважливіших змін стало прийняття Конституції України 28 червня 1996 року, яка закріпила принцип народного суверенітету як фундаментальний елемент державного

управління. Важливо зазначити, що цей принцип має глибокі історичні корені, які сягають часів Київської Русі та Козацької доби, коли народні зібрання та ради відігравали важливу роль у прийнятті рішень [8, с. 17].

Принцип народного суверенітету в Україні виражається через кілька основних механізмів. По-перше, це загальні вибори, які забезпечують участь народу у формуванні органів державної влади. Конституція України закріплює право громадян обирати та бути обраними до органів державної влади, що є прямим вираженням народного суверенітету. Вибори здійснюються на основі загального, рівного та прямого виборчого права при таємному голосуванні, що гарантує вільне волевиявлення громадян.

По-друге, народний суверенітет проявляється через інститути безпосередньої демократії, такі як референдуми. Вони дозволяють народу безпосередньо впливати на прийняття найважливіших державних рішень. В Україні референдум є формою прямого народовладдя, за допомогою якої громадяни можуть приймати рішення щодо змін до Конституції, прийняття законів, а також вирішення інших важливих питань загальнодержавного значення.

Крім того, принцип народного суверенітету реалізується через систему розподілу влади, яка забезпечує баланс між різними гілками влади — законодавчою, виконавчою та судовою. Цей механізм спрямований на те, щоб жодна з гілок влади не могла зосередити в собі всю повноту влади, що могло б призвести до узурпації влади та порушення принципу народного суверенітету. Конституція України передбачає, що влада в Україні належить народу, і жодна з гілок влади не може діяти всупереч волі народу.

На рівні місцевого самоврядування принцип народного суверенітету виражається через право громад на самоврядування. Це означає, що громади мають право самостійно вирішувати питання місцевого значення, що забезпечує реалізацію народного суверенітету на місцевому рівні. Важливість цього принципу полягає в тому, що він дозволяє громадянам безпосередньо впливати на управління своєю територією, що є важливим елементом демократії.

Принцип правової держави є фундаментальною складовою конституційної моделі України, що забезпечує функціонування держави на основі верховенства права, гарантує дотримання прав людини та забезпечує відповідальність державних органів перед законом. Цей принцип створює правову основу для взаємодії між державою та її громадянами, сприяє розвитку демократичних інститутів та забезпечує стабільність і передбачуваність правовідносин у суспільстві.

Принцип децентралізації є одним із ключових елементів сучасних конституційних моделей, зокрема в контексті реформування системи державного управління в Україні. Він передбачає передачу повноважень, відповідальності та ресурсів від центральних органів влади до місцевих, що сприяє підвищенню ефективності управління та збільшенню участі громадян у процесах прийняття рішень. Цей принцип відіграє критичну роль у демократизації суспільства та створенні більш справедливої системи управління, яка відповідає потребам громадян на місцевому рівні.

Засади конституційної моделі України базуються на децентралізації як механізмі забезпечення балансу між центром і місцевими органами влади. Конституція України визначає децентралізацію як основу для побудови сучасної, демократичної та ефективної держави, яка спроможна реагувати на потреби своїх громадян. Цей принцип закріплений у ряді статей Конституції, що регулюють організацію місцевого самоврядування та визначають його функції, права та обов'язки. Важливо відзначити, що децентралізація не лише передбачає передачу повноважень, але й створення умов для забезпечення автономії місцевих громад у прийнятті рішень, які безпосередньо стосуються їхніх інтересів.

Історично, Україна успадкувала централізовану модель державного управління, що була характерною для радянського періоду. Центральні органи влади мали абсолютний контроль над всіма аспектами управління, а місцеві органи мали обмежені повноваження та ресурси. Це призводило до неефективності в управлінні, бюрократії та низького рівня відповідальності на

місцевому рівні. З прийняттям Конституції 1996 року, в Україні почався процес реформування системи державного управління, в основу якого було покладено принцип децентралізації [1, с. 406].

Органи державної влади в Україні виконують основну функцію забезпечення функціонування держави, захисту прав та інтересів громадян, а також підтримання громадського порядку та законності. Відповідно до Конституції України, державна влада поділяється на три основні гілки: законодавчу, виконавчу та судову, кожна з яких має свої унікальні повноваження, функції та структуру. Це поділ дозволяє забезпечити розподіл владних повноважень та запобігти концентрації влади в одних руках, що є важливим принципом демократичної системи [19, с. 36].

Законодавча влада представлена Верховною Радою України, яка є єдиним органом законодавчої влади в країні. Верховна Рада складається з народних депутатів, обраних на основі загального, рівного та прямого виборчого права шляхом таємного голосування. Основна функція цього органу полягає у розробці та прийнятті законів, які є основними нормативно-правовими актами, що регулюють всі сфери суспільного життя. Верховна Рада має виключне право на створення нових законів, внесення змін до існуючих, а також на відміну законів, що втратили свою актуальність або не відповідають конституційним нормам. Важливою частиною роботи законодавчого органу є його взаємодія з іншими гілками влади, що забезпечує функціонування системи стримувань і противаг, необхідної для запобігання зловживанням владою.

Окрім законотворчої діяльності, Верховна Рада України має інші важливі повноваження. Зокрема, до її компетенції входить оголошення війни та миру, прийняття рішень про мобілізацію та демобілізацію, встановлення та скасування податків і зборів, затвердження державного бюджету, а також контроль за діяльністю органів виконавчої та судової влади. Одним з ключових елементів контролю є парламентський нагляд за діяльністю уряду, який включає в себе можливість висловлення недовіри Кабінету Міністрів, розгляд звітів уряду, а також перевірку дотримання законності в його діяльності. Верховна Рада також

має право призначати на посади та звільняти з них низку високопосадовців, включаючи прем'єр-міністра, міністрів, голову Національного банку, омбудсмена, голів антимонопольного комітету та інших державних органів [10, с. 247].

Виконавча влада в Україні представлена Президентом України, Кабінетом Міністрів України, а також іншими центральними органами виконавчої влади. Президент України є главою держави і має широкий спектр повноважень, що включають як представницькі функції, так і реальні владні важелі. Президент представляє Україну на міжнародній арені, забезпечує реалізацію зовнішньої та внутрішньої політики, є верховним головнокомандувачем Збройних Сил України, гарантує конституційність і дотримання законів. Серед повноважень Президента також видача указів та розпоряджень, що є обов'язковими для виконання на всій території країни. Президент має право вето щодо законів, прийнятих Верховною Радою, яке може бути подолане лише двома третинами голосів народних депутатів. Також Президент має право ініціювати проведення референдумів, які є важливим інструментом прямої демократії.

Кабінет Міністрів України, як вищий орган виконавчої влади, здійснює загальне керівництво виконавчою гілкою влади та реалізує закони, прийняті Верховною Радою. Основні завдання уряду включають розробку і виконання державної політики у сфері економіки, фінансів, соціального забезпечення, оборони, освіти, науки, культури, охорони здоров'я та екології. Кабінет Міністрів відповідає за розробку та виконання державного бюджету, забезпечення правопорядку та безпеки в країні, а також за реалізацію зовнішньої політики в межах, визначених Конституцією та законами України. Кабінет Міністрів також здійснює нагляд за діяльністю центральних та місцевих органів виконавчої влади, координує їх роботу та забезпечує єдність державного управління.

До складу виконавчої влади в Україні також входять численні міністерства, які спеціалізуються на виконанні державних завдань у відповідних галузях. Наприклад, Міністерство закордонних справ забезпечує реалізацію

зовнішньої політики України, здійснює дипломатичні відносини з іншими державами та міжнародними організаціями, захищає інтереси України та її громадян за кордоном. Міністерство внутрішніх справ відповідає за правопорядок, безпеку громадян, боротьбу зі злочинністю та охорону громадського порядку. Міністерство фінансів займається питаннями формування та виконання державного бюджету, управління державним боргом, податкової політики та фінансового регулювання. Інші міністерства та центральні органи виконавчої влади виконують свої завдання у сферах оборони, юстиції, екології, енергетики, транспорту та інфраструктури, аграрної політики, охорони здоров'я та соціального захисту, освіти і науки, культури, молоді та спорту [5, с. 164].

Судова влада в Україні представлена системою судів, на чолі з Верховним Судом України, який є найвищим судовим органом у системі судів загальної юрисдикції. Судова влада в Україні здійснюється виключно судами, завданням яких є забезпечення правосуддя, захист прав і свобод людини і громадянина, а також забезпечення дотримання законів усіма суб'єктами правовідносин. Конституційний Суд України, як окремий орган судової влади, має виключні повноваження щодо конституційного контролю, включаючи перевірку відповідності законів та інших нормативно-правових актів Конституції України. Судова система України включає загальні суди, які розглядають цивільні, кримінальні, адміністративні справи, а також спеціалізовані суди, такі як господарські та адміністративні суди, які розглядають справи, що виникають у сфері економічної діяльності та публічно-правових відносин.

Органи державної влади в Україні можуть бути класифіковані за різними ознаками, що відображають їх функціональну роль, територіальну компетенцію, склад та терміни повноважень. За територією дії органи державної влади поділяються на центральні та місцеві. Центральні органи державної влади, такі як Верховна Рада, Президент та Кабінет Міністрів, здійснюють свої повноваження на всій території України. Місцеві органи державної влади, такі як обласні, районні, міські, селищні та сільські ради та їх виконавчі комітети,

мають юрисдикцію в межах відповідної адміністративно-територіальної одиниці. Вони відповідають за виконання законів, прийнятих центральними органами влади, та за вирішення питань місцевого значення.

За функціями органи державної влади поділяються на правотворчі, правозастосовні та правоохоронні. Правотворчі органи, такі як Верховна Рада, мають повноваження щодо прийняття нормативно-правових актів, які встановлюють загальнообов'язкові правила поведінки. Правозастосовні органи, такі як Кабінет Міністрів та суди, реалізують правові норми у конкретних справах, приймаючи відповідні рішення та забезпечуючи їх виконання. Правоохоронні органи, такі як поліція та прокуратура, забезпечують дотримання законів та правопорядку, а також захищають права та свободи громадян від порушень.

За складом органи влади можуть бути одноособовими або колегіальними. Одноособові органи, такі як Президент або міністри, приймають рішення одноосібно, відповідно до своїх повноважень та компетенції. Колегіальні органи, такі як Верховна Рада, Кабінет Міністрів або Конституційний Суд, приймають рішення колективно, шляхом голосування або консенсусу, що забезпечує колективну відповідальність та зменшує ризик помилок у прийнятті рішень.

За термінами повноважень органи влади можуть бути постійними або тимчасовими. Постійні органи, такі як Верховна Рада або суди, функціонують на постійній основі, виконуючи свої повноваження протягом тривалого часу. Тимчасові органи, такі як спеціальні комісії або робочі групи, створюються для вирішення конкретних завдань і припиняють свою діяльність після досягнення визначених цілей [9, с. 326].

Центральні органи державної влади, до яких належать Верховна Рада, Президент, Кабінет Міністрів, Конституційний Суд, Верховний Суд та інші центральні органи виконавчої влади, здійснюють загальне керівництво державою, приймають ключові рішення та забезпечують їх реалізацію на всій території країни. Місцеві органи влади, такі як обласні, районні, міські, селищні та сільські ради та їх виконавчі комітети, відповідають за реалізацію політики

центральных органів на місцях, вирішення питань місцевого значення та забезпечення виконання законів та нормативних актів на відповідній території.

Отже, органи державної влади в Україні виконують надзвичайно важливу функцію забезпечення ефективного функціонування держави, захисту прав і свобод громадян, підтримання громадського порядку та дотримання законності. Законодавча, виконавча та судова гілки влади взаємодіють між собою, забезпечуючи баланс сил, що є основою для стабільності та демократичності політичної системи. Розподіл влади між центральними та місцевими органами, а також класифікація органів за функціональною роллю, складом та термінами повноважень дозволяє ефективно керувати державними процесами, забезпечуючи виконання законів та захист інтересів громадян на всіх рівнях.

Основною роллю Верховної Ради є прийняття законів України. Закони України є нормативними актами найвищої юридичної сили, які приймаються Верховною Радою України відповідно до Конституції України. Закони України регулюють суспільні відносини, встановлюють права, свободи і обов'язки громадян, гарантії цих прав і свобод, основи організації та діяльності органів державної влади і органів місцевого самоврядування, систему оподаткування, бюджет, порядок проведення виборів, референдумів, а також інші питання, віднесені до відання Верховної Ради України [10, с. 23].

Крім прийняття законів, Верховна Рада України має і інші повноваження, зокрема:

- призначення Прем'єр-міністра України;
- призначення членів Кабінету Міністрів України за поданням Прем'єр-міністра України;
- призначення Голови Служби безпеки України за поданням Президента України;
- призначення Голови та інших членів Рахункової палати;
- призначення суддів Конституційного Суду України;
- призначення суддів Верховного Суду України;
- оголошення війни та укладення миру;

- ратифікація і денонсація міжнародних договорів;
- призначення спеціальних представників Верховної Ради України;
- створення тимчасових спеціальних комісій;
- затвердження державного бюджету України;
- затвердження програм соціально-економічного та культурного розвитку України;
- затвердження основ внутрішньої і зовнішньої політики України;
- затвердження рішень про використання Збройних Сил України;
- затвердження указів Президента України про введення воєнного стану;
- оголошення надзвичайного стану;
- надання згоди на призначення Президентом України надзвичайного і повного надзвичайного стану;
- призначення референдумів;
- оголошення про дострокові вибори до Верховної Ради України.

Верховна Рада України також має право приймати постанови, які є обов'язковими до виконання на території України.

Президент України є главою держави, Верховним Головнокомандувачем Збройних Сил України, гарантом державного суверенітету, територіальної цілісності і незалежності України, а також прав і свобод людини і громадянина [11, с. 228].

Повноваження Президента України визначені статтями 102-106 Конституції України. До них відносяться:

Внутрішня політика:

- призначає Прем'єр-міністра України;
- вносить до Верховної Ради подання про призначення на посади і звільнення з посад інших членів Кабінету Міністрів України;
- має право розпустити Верховну Раду України у випадках, передбачених Конституцією України;

- має право вето на закони, прийняті Верховною Радою України;
- призначає на посади і звільняє з посад голів місцевих державних адміністрацій;
- призначає суддів, за винятком суддів Конституційного Суду України, Верховного Суду України та судів загальної юрисдикції;
- здійснює помилування;
- вносить до Верховної Ради подання про призначення на посади і звільнення з посад Голови Служби безпеки України, Голови Національного банку України, Голови Антимонопольного комітету України, Голови Державної фіскальної служби України, Голови Національної поліції України, Голови Державної прикордонної служби України, Голови Служби зовнішньої розвідки України;

Роль Президента України також є ключовою у політичній системі країни. Президент, будучи главою держави, є Верховним Головнокомандувачем Збройних Сил України, що надає йому важливі повноваження у сфері оборони та національної безпеки. Він є гарантом державного суверенітету, територіальної цілісності і незалежності України, а також прав і свобод людини і громадянина. Президент України представляє державу в міжнародних відносинах, веде переговори та укладає міжнародні договори, що є важливим аспектом зовнішньої політики країни [17, с. 23].

Повноваження Президента України визначені Конституцією України, зокрема статтями 102-106. Президент призначає Прем'єр-міністра України, що має вирішальне значення для формування уряду та визначення основних напрямків державної політики. Він також має право вносити до Верховної Ради подання про призначення на посади і звільнення з посад інших членів Кабінету Міністрів України, що забезпечує ефективну взаємодію між виконавчою та законодавчою владою.

У разі необхідності, Президент має право розпустити Верховну Раду України, якщо вона не здатна виконувати свої функції відповідно до Конституції України. Це є важливим механізмом забезпечення стабільності політичної

системи країни та запобігання політичним кризам. Президент також має право вето на закони, прийняті Верховною Радою, що дозволяє йому контролювати законодавчий процес і забезпечувати відповідність прийнятих законів Конституції та інтересам держави.

Отже, дослідивши теоретико-правові аспекти законодавчої влади України та взаємозв'язок з іншими гілками влади, встановлено врегульованість даних підвалин публічної влади.

РОЗДІЛ 2

ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ДІЯЛЬНОСТІ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ

2.1. Компетенція та завдання Верховної Ради України як законодавчого органу

Конституційний статус Верховної Ради України займає ключове місце в системі державної влади, що впливає з її функцій як єдиного органу законодавчої влади. Верховна Рада відіграє центральну роль у забезпеченні правової та нормативної основи для функціонування держави і суспільства. Це визначено в Конституції України, де підкреслюється, що Верховна Рада є єдиним органом, уповноваженим приймати закони, що регулюють всі сфери суспільного життя.

Законодавча функція Верховної Ради виражається у прийнятті нормативно-правових актів, які формують основи правової системи країни. Важливим елементом цієї функції є те, що Верховна Рада не лише створює нові закони, але й вносить зміни до чинного законодавства, реагуючи на зміну суспільних, політичних та економічних умов. Таким чином, вона відіграє динамічну роль в адаптації правової системи до нових викликів. Крім того, Верховна Рада здійснює контроль за діяльністю виконавчої влади через різні механізми парламентського контролю, включаючи контроль за дотриманням законів, затвердження бюджету та інших важливих нормативних документів.

Особливістю Конституційного статусу Верховної Ради є те, що вона є єдиним органом, який представляє інтереси всіх регіонів України через систему пропорційного представництва. Депутати, які обираються на парламентських виборах, формують постійну структуру цього органу, забезпечуючи стабільність і безперервність його роботи. Участь громадян через вибори до Верховної Ради гарантує, що закони, які вона приймає, мають певну легітимність, оскільки обрані представники діють від імені виборців. Це забезпечує демократичний

характер законодавчої влади і є однією з основних характеристик Верховної Ради як представницького органу [35, с. 80]. Компетенції Верховної Ради релевантні її структурі (дод. А, рис.2.1).

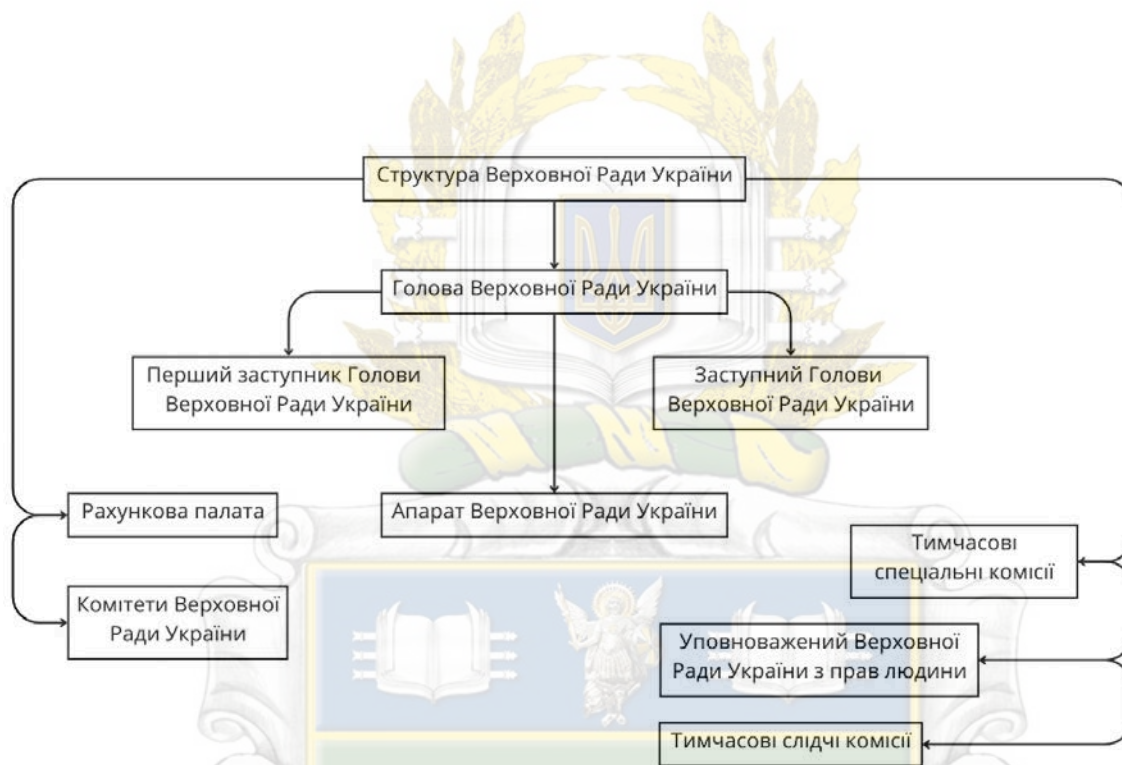

Рисунок 2.1 - Структура Верховної Ради України

Компетенція Верховної Ради поширюється на всі ключові аспекти життя країни, включаючи законодавчу ініціативу, затвердження державного бюджету, ратифікацію міжнародних договорів, оголошення війни та миру, призначення і звільнення високопосадовців, таких як прем'єр-міністр, генеральний прокурор, голова Національного банку та інші важливі посадові особи. Завдяки цим повноваженням Верховна Рада не лише формує політичну систему країни, але й впливає на її економічну, соціальну та безпекову політику.

Процедура прийняття законів у Верховній Раді є складним і багатоступеневим процесом, що включає різні етапи обговорення, аналізу та ухвалення рішень. Процес починається з подання законодавчої ініціативи, яка може виходити від президента України, народних депутатів, Кабінету Міністрів,

а також від інших суб'єктів, передбачених Конституцією. Законопроекти, подані на розгляд Верховної Ради, проходять кілька стадій обговорення, що дозволяє забезпечити глибокий аналіз і врахування різних точок зору [46, с. 228].

Перший етап розгляду законопроекту відбувається на пленарному засіданні, де відбувається його перше читання. У цьому контексті Верховна Рада відіграє роль форуму для обговорення різних аспектів запропонованого законопроекту. Депутати можуть вносити свої зауваження та пропозиції, після чого законопроект направляється до відповідних комітетів для подальшого розгляду. Комітети Верховної Ради є ключовими структурними елементами парламенту, відповідальними за підготовку законопроектів до подальших етапів розгляду. Комітети аналізують зміст законопроекту, проводять експертні консультації, слухають думки громадськості та зацікавлених сторін, а також надають свої рекомендації для подальшого доопрацювання або прийняття законопроекту.

Другий етап розгляду включає друге читання, де законопроект вже доповнений і скоригований з урахуванням пропозицій, які були внесені в комітетах. Під час другого читання відбувається більш детальне обговорення окремих статей законопроекту. Депутати мають можливість вносити поправки до окремих положень, які також обговорюються на пленарних засіданнях. Важливо, що під час цього етапу голосування за законопроект відбувається по кожній статті окремо, що дозволяє більш точно визначити підтримку кожного положення. В разі потреби, законопроект може бути повернутий на доопрацювання.

Заключний етап прийняття закону включає третє читання, під час якого відбувається остаточне голосування за законопроект у цілому. На цьому етапі законопроект повинен отримати більшість голосів депутатів для того, щоб бути прийнятим. Якщо законопроект набирає необхідну кількість голосів, він направляється на підпис президенту України, який має право підписати його або накладати вето. Якщо президент накладає вето на законопроект, Верховна Рада

має можливість подолати це вето за допомогою повторного голосування, але для цього потрібно зібрати конституційну більшість голосів [26, с. 420].

Процедура прийняття законів у Верховній Раді є важливою не лише з точки зору створення правової бази для функціонування держави, але й як механізм балансування інтересів різних політичних сил та суспільних груп. Завдяки багатоступеневому процесу розгляду і обговорення, закони, які приймаються Верховною Радою, проходять через численні фільтри експертних і громадських обговорень, що дозволяє враховувати різні точки зору та забезпечувати максимальну ефективність законодавчих актів.

Однією з ключових особливостей процедури прийняття законів у Верховній Раді є роль комітетів, які виконують функцію попереднього аналізу і доопрацювання законопроектів. Комітети складаються з депутатів, які мають спеціалізовані знання в певних галузях, таких як економіка, право, охорона здоров'я, освіта тощо. Це дозволяє забезпечити фахову експертизу законопроектів і їхню адаптацію до реальних потреб суспільства. Крім того, комітети можуть залучати до своєї роботи зовнішніх експертів, що сприяє більш глибокому аналізу законодавчих ініціатив.

Однак не всі законопроекти проходять однакову процедуру. Деякі законопроекти можуть мати пріоритетний статус через їхній особливий вплив на національну безпеку або економічну стабільність. У таких випадках Верховна Рада може скористатися спеціальними процедурами для прискорення розгляду і прийняття таких законів. Наприклад, під час воєнного стану або інших надзвичайних ситуацій законопроекти можуть бути розглянуті і прийняті в прискореному порядку, щоб забезпечити оперативне реагування на виклики, що стоять перед державою [25, с. 15].

Контрольна функція Верховної Ради України є одним із ключових елементів її діяльності як законодавчого органу держави. Ця функція включає в себе широкий спектр завдань і механізмів, спрямованих на забезпечення відповідності дій виконавчої влади Конституції та законам України, а також на збереження балансу між гілками влади. З огляду на принципи поділу влади,

парламент відіграє особливу роль у здійсненні нагляду за діяльністю уряду та інших органів виконавчої влади. Така діяльність має на меті забезпечення відкритості, прозорості та підзвітності виконавчої влади перед народними обранцями та суспільством загалом.

У рамках контрольної функції Верховна Рада України має низку повноважень, які дозволяють їй впливати на роботу уряду. Одним із головних механізмів здійснення парламентського контролю є право на парламентський запит. Запит є інструментом, що дозволяє народним депутатам звертатися до Кабінету Міністрів, окремих міністрів або інших посадових осіб з вимогою надати інформацію або роз'яснення щодо тих чи інших аспектів державної політики або конкретних управлінських рішень. Такий механізм дозволяє підтримувати постійний контакт між законодавчою та виконавчою гілками влади, забезпечуючи при цьому належний рівень підзвітності уряду перед парламентом. У контексті парламентських запитів особливо важливо зазначити, що їхні відповіді є обов'язковими для виконавчої влади, що додатково підкреслює важливість цього інструменту в процесі парламентського контролю.

Окрім запитів, Верховна Рада України також має право заслуховувати звіти уряду та окремих міністерств. Ця процедура є важливим елементом забезпечення публічної підзвітності виконавчої влади, адже заслуховування звітів дозволяє депутатам безпосередньо ознайомлюватися з результатами діяльності уряду, аналізувати його досягнення та недоліки, а також висловлювати свої зауваження чи пропозиції щодо поліпшення роботи виконавчої влади. Процедура заслуховування звітів може здійснюватися як на пленарних засіданнях Верховної Ради, так і в комітетах, які займаються конкретними галузевими питаннями. Особлива роль відводиться комітетам, оскільки вони володіють більш глибокою експертизою у своїх сферах і можуть забезпечити фаховий аналіз діяльності уряду.

Звітність уряду перед Верховною Радою є важливим аспектом контрольної функції парламенту. Це включає щорічні та позачергові звіти про виконання державного бюджету, звіти про реалізацію конкретних державних програм або

реформ, а також звіти про діяльність окремих міністрів або уряду в цілому. Звітування уряду перед Верховною Радою надає можливість парламентарям оцінити ефективність виконання державної політики, а також здійснити аналіз результативності виділення та використання бюджетних коштів. Звіти є об'єктивним джерелом інформації для депутатів і дозволяють їм ухвалювати більш зважені рішення в процесі законодавчої діяльності та парламентського контролю [32, с. 22].

Важливим аспектом контрольної функції Верховної Ради є процедура голосування за довіру або недовіру уряду. Цей механізм дозволяє парламенту висловити свою позицію щодо ефективності діяльності виконавчої влади та, за необхідності, ініціювати зміни в складі уряду. Голосування за недовіру може бути наслідком незадовільної роботи уряду в сфері економічної, соціальної або іншої державної політики, а також наслідком критики з боку суспільства або окремих політичних сил. Варто відзначити, що голосування за недовіру уряду є крайнім заходом парламентського контролю і використовується лише у випадках серйозних порушень або недоліків у діяльності виконавчої влади.

Важливим інструментом парламентського контролю є також участь Верховної Ради в процесі прийняття державного бюджету. Бюджет є основним фінансовим документом країни, і його затвердження Верховною Радою є критично важливим етапом у забезпеченні належного функціонування держави. У процесі затвердження бюджету депутати мають можливість здійснювати контроль за тим, яким чином уряд планує використовувати державні кошти, і вносити свої корективи в бюджетні програми. Парламентський контроль за бюджетом також включає нагляд за виконанням бюджету протягом бюджетного року, що забезпечується через щорічні звіти уряду щодо виконання бюджету та спеціальні контрольні заходи з боку Рахункової палати, яка є допоміжним органом Верховної Ради.

Компетенція та завдання Верховної Ради України як законодавчого органу є важливим елементом в структурі державної влади, оскільки саме цей орган представляє інтереси народу України та виконує основні функції у сфері

законодавчої та контрольної діяльності. Одним із ключових аспектів діяльності Верховної Ради є призначення та відкликання посадових осіб, що мають велике значення для функціонування державного апарату. Цей процес охоплює призначення урядовців, членів Конституційного Суду, керівників державних установ, а також інших осіб, які виконують функції державного управління або здійснюють контроль за дотриманням законодавства [39, с. 119].

Призначення посадових осіб Верховною Радою є одним із найбільш відповідальних елементів її діяльності, оскільки від вибору цих осіб залежить ефективність роботи державного апарату, зокрема виконавчої та судової гілок влади. Згідно з Конституцією України та відповідними законами, Верховна Рада має повноваження призначати на посади та відкликати з посад певні категорії посадових осіб. Це стосується, перш за все, членів Кабінету Міністрів України, Голови Національного банку України, керівників антимонопольних органів, а також деяких інших посад, що прямо визначені законом.

З точки зору конституційної теорії, призначення посадових осіб Верховною Радою є проявом парламентського контролю над виконавчою гілкою влади, що є характерним для парламентсько-президентських республік. Це дозволяє забезпечити рівновагу між різними гілками влади, що є основою для стабільної та ефективної роботи всієї державної системи. Вибір посадових осіб, зокрема членів уряду, відбувається шляхом голосування депутатів Верховної Ради, що передбачає проведення консультацій, висування кандидатур та обговорення їхніх професійних якостей.

Крім того, Верховна Рада України має повноваження призначати суддів Конституційного Суду, який є ключовим органом у сфері забезпечення конституційного правопорядку. Конституційний Суд виконує функцію контролю за відповідністю законів та інших нормативних актів Конституції України, а також розглядає питання щодо конституційних скарг громадян. Призначення суддів Конституційного Суду є надзвичайно відповідальним завданням, оскільки ці особи відіграють важливу роль у забезпеченні верховенства права та захисту конституційних прав і свобод громадян.

Верховна Рада має право не тільки призначати, але й відкликати з посад ключових посадових осіб. Це стосується передусім урядовців, оскільки парламент має право висловлювати недовіру уряду або окремим його членам. Така процедура є важливим механізмом парламентського контролю, що дозволяє народним депутатам реагувати на неефективну або неправомірну діяльність посадових осіб. Рішення про відкликання може бути ініційовано у разі грубих порушень посадовими особами законодавства, незадовільної діяльності або інших обставин, що загрожують інтересам держави та громадян [41, с. 200].

Водночас варто зазначити, що процес відкликання посадових осіб підпорядкований суворим правовим нормам та регламенту, що покликані захистити правову стабільність і запобігти зловживанням з боку депутатів. Це означає, що для відкликання посадової особи мають бути наявні обґрунтовані підстави, а саме рішення має бути прийняте за відповідною процедурою голосування в парламенті. Зазвичай для цього потрібна певна кількість голосів народних депутатів, що свідчить про колегіальний характер цього рішення.

Окремим питанням є роль Верховної Ради у формуванні незалежних регуляторних органів, зокрема в призначенні керівників Національного банку України, Рахункової палати, Антимонопольного комітету та інших органів. Ці інституції відіграють ключову роль у забезпеченні макроекономічної стабільності, проведенні фінансової політики та регулюванні ринкової економіки, тому їх керівники мають бути незалежними, компетентними та наділеними необхідними професійними якостями. Верховна Рада, призначаючи таких осіб, бере на себе відповідальність за їхній відбір та контроль за їхньою діяльністю, що є важливим елементом у системі державного управління.

Призначення членів Конституційного Суду також має особливе значення, оскільки ці судді виконують функцію контролю за конституційністю законів та інших актів. Конституційний Суд забезпечує баланс між законодавчою та виконавчою гілками влади, запобігає порушенням Конституції та захищає основні права і свободи громадян. Верховна Рада має право призначати третину суддів Конституційного Суду, що дозволяє парламенту брати участь у

формуванні цього органу, забезпечуючи його незалежність і неупередженість. Призначення суддів відбувається через процедуру висування кандидатів, обговорення їхніх професійних якостей та проведення голосування в парламенті.

У процесі призначення посадових осіб Верховна Рада виконує ще одну важливу функцію – здійснює парламентський контроль за діяльністю цих осіб. Це означає, що після призначення Верховна Рада має право вимагати звітів, заслуховувати інформацію про діяльність посадових осіб та у разі необхідності ініціювати їхнє відкликання або притягнення до відповідальності. Така система контролю дозволяє запобігти зловживанням, корупції та неефективній діяльності державних службовців.

Процес відкликання посадових осіб також регламентується законами України і є невід’ємною частиною механізму політичної відповідальності. Наприклад, парламент може висловити недовіру уряду, що автоматично тягне за собою його відставку. Крім того, існує можливість ініціювати процедуру імпідменту Президента України, що є найвищою формою політичної відповідальності за порушення Конституції та законодавства. Такі процедури є важливим інструментом підтримання законності та стабільності в державі, що дозволяє забезпечити відповідність дій посадових осіб правовим нормам та інтересам суспільства [21, с. 320].

Таким чином, Верховна Рада України відіграє центральну роль у системі призначення та відкликання посадових осіб. Ця функція є важливою для забезпечення балансу між різними гілками влади, оскільки парламент має можливість впливати на формування виконавчої та судової влади, здійснювати контроль за їхньою діяльністю та реагувати на випадки порушень з боку посадових осіб. Процедури призначення та відкликання осіб відбуваються на основі чітко визначених правових норм, що гарантує їхню прозорість, об’єктивність та неупередженість.

2.2. Аналіз діяльності Тимчасових комісій та інших підрозділів Апарату Верховної Ради України

Тимчасові спеціальні та слідчі комісії Верховної Ради України (ВРУ) є невід'ємною частиною парламентського контролю і регулятивного процесу, що відіграють важливу роль у забезпеченні демократичних принципів і верховенства права в державі. Функціональні завдання цих комісій зосереджуються на розслідувальній та законодавчій діяльності, а також на здійсненні контролю за діяльністю інших органів державної влади та органів місцевого самоврядування. За своєю суттю, Тимчасові комісії створюються для виконання окремих, специфічних завдань, які виникають внаслідок актуальних політичних або соціальних обставин. Ці комісії, на відміну від постійних, функціонують на тимчасовій основі, що визначає їхню оперативність і специфіку у виконанні поставлених перед ними завдань [50, с. 171].

Основним завданням Тимчасових комісій є здійснення парламентського контролю за виконавчою гілкою влади, особливо в питаннях, які викликають підвищений суспільний інтерес або де існує потреба в розслідуванні можливих порушень законодавства. Тимчасові комісії часто створюються у відповідь на суспільний запит, коли громадськість очікує від парламенту прозорості і відповідальності з боку державних органів. У цьому контексті, комісії виступають інструментом політичного впливу та контролю, дозволяючи депутатам ВРУ не лише здійснювати контрольні функції, але й ініціювати розслідування, які, у разі потреби, можуть призвести до розробки законодавчих ініціатив або внесення змін до чинних законодавчих актів.

Крім цього, слідчі комісії відіграють важливу роль у розслідуванні порушень правопорядку, випадків корупції та інших дій, що суперечать інтересам суспільства. Вони мають повноваження здійснювати аналітичну роботу, збирати докази, залучати експертів, а також проводити слухання з представниками виконавчої влади, правоохоронних органів і громадянського суспільства. Це дає змогу комісіям формувати більш обґрунтовані висновки, на

підставі яких можуть бути прийняті певні політичні або правові рішення. Крім того, такі розслідування часто привертають значну увагу ЗМІ, що підвищує рівень суспільної відповідальності та посилює ефект контролю з боку парламенту [37, с. 55].

Ще однією функцією Тимчасових комісій є підготовка проектів законів або змін до існуючих законодавчих актів. Це може бути результатом їхніх розслідувань або глибокого аналізу певної суспільно важливої проблеми. Наприклад, якщо комісія виявляє прогалини в існуючому законодавстві, що сприяють поширенню корупції або обмежують права громадян, вона може ініціювати розробку відповідних законодавчих ініціатив. Важливо, що такі комісії забезпечують гнучкість у законодавчому процесі, дозволяючи оперативно реагувати на нові виклики, що виникають у суспільстві. Завдяки можливості детального розгляду певних проблемних питань, комісії формують пропозиції, що враховують різні аспекти ситуації, включаючи соціально-економічні та правові аспекти.

Тимчасові комісії також виконують функцію інституційного забезпечення та консолідації даних. Вони залучають до роботи різних експертів, аналітиків і науковців, які допомагають у проведенні детального аналізу даних і фактів, що стосуються конкретної тематики розслідування. Завдяки цьому комісії формують своєрідний інформаційний фундамент, на основі якого можна будувати подальші дії або ініціативи. У процесі роботи комісії також здійснюють моніторинг виконання раніше прийнятих рішень та їх ефективності, що дозволяє здійснювати зворотний зв'язок у реалізації політичних рішень. Таким чином, робота Тимчасових комісій посилює ефективність законодавчого процесу та забезпечує постійну взаємодію між Верховною Радою і суспільством.

Також варто зазначити, що діяльність Тимчасових комісій сприяє розвитку політичної культури в країні. Депутати, які працюють у складі цих комісій, часто отримують новий досвід у сфері розслідувань, підвищують свою експертизу в питаннях державного управління, що в перспективі сприяє зростанню компетентності загалом. Участь у таких комісіях дозволяє депутатам глибше

зрозуміти проблеми, з якими стикається суспільство, що, у свою чергу, позитивно впливає на процес прийняття рішень у парламенті. Залучення громадських організацій, експертів і журналістів до процесу роботи комісій також створює нові канали комунікації та обміну інформацією між парламентом і суспільством, підвищуючи довіру громадян до влади [33, с. 118].

Загалом діяльність Тимчасових комісій у Верховній Раді України можна охарактеризувати як багатоаспектну і багатофункціональну, що охоплює контрольні, розслідувальні, аналітичні та законодавчі функції. Ці комісії є важливим інструментом демократичного контролю, що дозволяє забезпечувати дотримання прав і свобод громадян, прозорість діяльності органів державної влади та ефективність законодавчого процесу. Однак, важливим є також і нормативно-правове регулювання діяльності комісій, що дозволяє уникнути політичного тиску та зловживань з боку влади. Усе це свідчить про те, що Тимчасові комісії є важливим компонентом сучасного політичного ландшафту України, який сприяє розвитку демократії, зміцненню громадянського суспільства та забезпеченню правової стабільності в державі.

Правовий статус Тимчасових спеціальних і слідчих комісій Верховної Ради України, а також їхні повноваження визначаються комплексом нормативно-правових актів, що регулюють порядок організації та діяльності парламенту. Тимчасові комісії мають особливий статус, оскільки створюються з метою виконання специфічних завдань, що виходять за рамки повсякденної парламентської діяльності. Їхні повноваження спрямовані на реалізацію контрольної функції, яка забезпечує політичну та адміністративну відповідальність виконавчих органів державної влади перед законодавчим органом. Правовий статус комісій також передбачає, що вони діють виключно на підставі рішення Верховної Ради, що є основним законодавчим органом країни, а їх діяльність спрямована на задоволення суспільного інтересу через дотримання конституційних норм [59, с. 16].

Повноваження Тимчасових комісій є широкими та охоплюють різні аспекти контролю, розслідувань та законодавчої ініціативи. Одним із ключових

аспектів їх діяльності є надання права здійснювати розслідування з питань, які мають особливе значення для суспільства та держави. Це можуть бути випадки порушення прав громадян, корупції, нецільового використання бюджетних коштів та інших відхилень від норм законодавства. Комісії мають право витребувати документи, викликати свідків, проводити слухання, що дозволяє їм отримувати необхідну інформацію для детального розгляду ситуації. Такі повноваження дають можливість здійснювати незалежний аналіз та виносити неупереджені висновки, що є основою для подальшої законотворчої діяльності. Отримані комісіями дані стають основою для парламентського впливу на виконавчі органи влади та стимулюють корекцію державної політики відповідно до виявлених потреб суспільства.

Крім того, Тимчасові комісії наділені правом брати участь у законодавчому процесі. Це означає, що вони можуть ініціювати розробку законопроектів або змін до чинного законодавства на основі виявлених у ході розслідування проблем. Наприклад, якщо комісія виявляє прогалини в регулюванні певної сфери суспільного життя, які негативно впливають на добробут громадян або створюють умови для зловживань з боку посадових осіб, вона може ініціювати внесення змін до відповідних нормативних актів. Це сприяє підвищенню ефективності законодавчої діяльності, оскільки дозволяє оперативно враховувати нові обставини та потреби, які виникають у суспільстві. У свою чергу, участь Тимчасових комісій у законотворчому процесі сприяє зміцненню механізмів парламентського контролю та забезпечує більш прозоре і якісне регулювання в різних сферах життя держави [62, с. 28].

Особливою є роль Тимчасових комісій у процесі формування громадської думки та публічного контролю за діяльністю державних органів. Залучення комісій до розслідування резонансних справ привертає увагу засобів масової інформації та громадянського суспільства, що стимулює відповідальнішу поведінку посадових осіб і знижує ризики корупції. За рахунок цього, діяльність комісій набуває суспільного резонансу, що посилює довіру громадян до Верховної Ради та інших державних інституцій. Слухання, які організовують

Тимчасові комісії, відкривають можливості для участі громадських організацій, експертів, журналістів, що забезпечує плюралізм думок і дає змогу комплексно підходити до вирішення питань, які стоять на порядку денному.

Важливо також, що діяльність Тимчасових комісій сприяє зміцненню інституту парламентського контролю в цілому. Залучення депутатів до процесу розслідувань і аналізу дозволяє формувати більш глибоке розуміння проблем, з якими стикається суспільство, а також оцінювати ефективність діяльності державних органів. Це стимулює розробку нових підходів у законотворчій діяльності, яка враховує не лише формальні аспекти, але й фактичні наслідки реалізації законодавчих норм. Таким чином, Тимчасові комісії виступають інструментом, що забезпечує реальне виконання принципу верховенства права, оскільки їх діяльність спрямована на підтримання балансу між гілками влади та захист інтересів суспільства.

Тимчасові комісії також мають потенціал для впливу на процеси модернізації законодавчої бази України відповідно до європейських стандартів. Це особливо актуально в контексті євроінтеграційних прагнень України та необхідності адаптації національного законодавства до вимог ЄС. Діяльність комісій сприяє розробці нових правових механізмів, що відповідають міжнародним зобов'язанням держави, та дозволяє враховувати найкращі практики європейських країн у сферах, де існує потреба у вдосконаленні регулювання. Участь Тимчасових комісій у цьому процесі допомагає забезпечити системність у запровадженні реформ, що сприяє створенню стабільного та передбачуваного правового середовища для суспільства [56, с. 15].

Процес створення та регулювання діяльності Тимчасових комісій Верховної Ради України є чітко структурованим і відбувається відповідно до регламенту парламенту та національного законодавства. Цей процес розпочинається з ініціативи, яка може надходити від депутатів або груп депутатів, що бачать потребу у вирішенні конкретного питання, яке потребує додаткового дослідження або контролю. Пропозиція щодо створення Тимчасової

комісії подається до керівних органів парламенту для розгляду, і остаточне рішення приймається шляхом голосування у Верховній Раді. Після ухвалення рішення, комісія отримує офіційний мандат, який визначає її повноваження, обсяг завдань, а також часові рамки, протягом яких вона повинна виконати покладені на неї обов'язки.

Структурний склад комісії також затверджується Верховною Радою. До складу можуть входити депутати від різних фракцій і груп, що дозволяє забезпечити політичну неупередженість і збалансованість у процесі роботи комісії. Участь представників різних політичних сил сприяє плюралізму та запобігає концентрації влади або впливу однієї політичної сили в межах комісії. Крім того, до роботи комісії можуть залучатися експерти та спеціалісти з певної галузі, що дозволяє поглибити аналіз і забезпечити компетентний підхід до вирішення завдань. Принцип відкритості та доступу до зовнішніх експертів сприяє підвищенню якості роботи комісії та забезпечує багатогранність підходів до аналізу проблем.

Регулювання діяльності Тимчасових комісій передбачає, що їхня діяльність здійснюється на підставі затвердженого плану роботи, який визначає конкретні етапи і методи виконання поставлених завдань. Регламент також передбачає механізми звітування та контролю за діяльністю комісій, що дозволяє Верховній Раді відстежувати ефективність роботи комісії та в разі необхідності вносити корективи в її діяльність. Цей процес включає регулярне подання звітів про досягнуті результати, а також обговорення проміжних і остаточних висновків на пленарних засіданнях парламенту. Звіти, підготовлені комісіями, є публічними документами, що підвищує рівень прозорості їхньої діяльності та дозволяє громадськості отримувати доступ до інформації про їхні розслідування і висновки. Крім того, комісії мають право ініціювати слухання, під час яких запрошують представників державних органів, громадських організацій, експертів і журналістів для обговорення певних питань. Це дозволяє отримати ширший спектр думок і підходів до вирішення завдань комісії [31, с. 10].

Однією з невід'ємних частин роботи Тимчасових комісій є взаємодія з іншими підрозділами Апарату Верховної Ради, включаючи комітети та експертні служби. Ця координація має важливе значення для забезпечення ефективності роботи комісій, оскільки вони часто потребують даних і аналітичної підтримки, що забезпечується іншими підрозділами. Наприклад, комітети Верховної Ради надають комісіям необхідні законодавчі та інформаційні ресурси, що сприяє більш глибокому розумінню конкретної тематики розслідування. У свою чергу, комісії можуть надавати комітетам додаткову інформацію та висновки, які комітети можуть врахувати у своїй діяльності. Така взаємодія створює умови для інтеграції різних структурних підрозділів Верховної Ради, що сприяє досягненню спільних цілей та більш ефективній реалізації парламентських функцій [45, с. 64].

Координація з експертними службами також є суттєвим елементом роботи Тимчасових комісій. Експертні служби надають аналітичну підтримку, допомагаючи комісіям у проведенні досліджень, зборі статистичних даних та підготовці аналітичних звітів. Залучення експертів до процесу дозволяє підвищити якість аналізу та об'єктивність висновків комісії, оскільки вони надають незалежну оцінку ситуації і допомагають формувати обґрунтовані рекомендації. Взаємодія з експертами забезпечує, що комісії використовують сучасні методи дослідження та дотримуються високих стандартів професійної етики в своїй роботі. Це також дозволяє комісіям орієнтуватися на довгострокову перспективу, враховуючи не лише поточні проблеми, а й прогножуючи можливі виклики в майбутньому.

Отже, дослідження організаційної структури та основних напрямів діяльності Верховної Ради України показав їх відповідність.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

3.1. Особливості діяльності Верховної Ради України в умовах війни

Адаптація законодавчого процесу в умовах воєнного стану є одним з ключових викликів для ефективного функціонування Верховної Ради України. У ситуації, коли країна стикається з повномасштабними загрозами і нестабільною безпековою ситуацією, постає питання про збалансування необхідності прийняття швидких рішень та дотримання принципів законодавчої процедури, закріплених у Регламенті Верховної Ради України. Незважаючи на екстремальні умови, що створюються під час воєнного стану, законодавчий процес формально не має бути змінений, і Верховна Рада продовжує свою роботу в межах загальних правил і процедур. Однак, реалії воєнного часу вимагають певних коректив, особливо для розгляду питань, пов'язаних із національною безпекою, обороною, фінансуванням Збройних сил та соціальним забезпеченням населення [38, с. 273].

Одним із механізмів, що дозволяє Верховній Раді адаптуватися до умов воєнного стану, є можливість прискорення процедури розгляду законопроектів. Регламент Верховної Ради вже містить певні положення, що дозволяють прискорити процес законотворення, наприклад, прийняття рішень за скороченою процедурою або розгляд законопроекту в першому та другому читанні одночасно. Це забезпечує швидке ухвалення нормативних актів без значних втрат у якості законодавства. Однак, на практиці під час воєнного стану застосовується ще одна неформальна процедура, яка полягає у частковому або повному відхиленні від регламентних вимог, що стосуються термінів розгляду, порядку подання правок та підготовки законопроектів до голосування. Така практика дозволяє здійснювати законодавчий процес протягом кількох днів або навіть годин, але вона також породжує ризик порушення принципів

обґрунтованості та відповідальності законотворення. Згідно з експертними даними, у перші місяці повномасштабної війни приблизно дві третини законів приймалися з порушеннями регламентних процедур, що свідчить про масштабність відхилень.

Проблематика пришвидшеної процедури законотворення піднімається також у контексті Плану відновлення України, де звертається увага на необхідність формалізації особливої законодавчої процедури, яка б дотримувалася принципу верховенства права, але водночас надавала можливість гнучкого й швидкого реагування на актуальні виклики. Сучасна практика показала, що позапланові відхилення від законодавчих процедур часто стають необхідністю, але вони також породжують правову невизначеність та можуть негативно позначитися на легітимності ухвалених актів. У цьому контексті доцільно розглянути можливість закріплення спеціальної процедури воєнного законотворення, яка б надавала певні запобіжники проти зловживання правом прискореного розгляду, але при цьому дозволяла швидко ухвалювати необхідні закони [39, с. 26].

Не менш значущою є підтримка належного функціонування контрольної функції Верховної Ради в умовах воєнного стану. Цей аспект особливо критичний, оскільки він забезпечує нагляд за діяльністю виконавчої гілки влади і гарантує прозорість використання бюджетних коштів та інших ресурсів держави, зокрема в секторі оборони. Для забезпечення безперервної діяльності парламенту, зокрема його комітетів і тимчасових комісій, в умовах підвищених ризиків було впроваджено механізм дистанційної роботи, апробований ще під час пандемії COVID-19. Зокрема, Законом України від 2020 року дозволяється проведення засідань парламентських комітетів у форматі відеоконференцій, що створює нові можливості для роботи в умовах постійних загроз ракетних обстрілів та інших безпекових викликів. Однак, попри переваги такої форми роботи, на пленарних засіданнях Верховної Ради дистанційний режим не запроваджено, оскільки це може суперечити положенням Конституції України, яка вимагає особистої присутності народних депутатів під час голосування.

З метою адаптації роботи парламенту до реалій воєнного стану було також ухвалено кілька нормативних актів, які забезпечують можливість безперервного проведення пленарних засідань. Постанова Верховної Ради від 24 лютого 2022 року дозволяє роботу парламенту в режимі так званого безперервного пленарного засідання, що дозволяє уникнути звичних часових обмежень і надає можливість Верховній Раді гнучко реагувати на динамічні зміни в безпековій ситуації. Крім того, така форма роботи дозволяє оперативно змінювати місце проведення засідань або спосіб голосування залежно від обставин. Голова Верховної Ради має повноваження визначати час і місце проведення засідань, що дає можливість швидко організовувати парламентську діяльність у разі виникнення загроз для безпеки. Разом з тим, ця процедура викликає питання з точки зору її конституційності, оскільки відхилення від звичайних регламентних норм потребує формальної підтримки у вигляді внесення змін до Регламенту Верховної Ради, який має силу закону.

Таким чином, адаптація законодавчого процесу до умов воєнного стану ставить низку нових викликів перед законодавчим органом України. З одного боку, необхідність швидкого реагування на безпекові та соціальні потреби суспільства вимагає прискореного розгляду невідкладних питань і законопроектів, що стосуються національної безпеки та оборони. З іншого боку, такі заходи повинні здійснюватися з урахуванням принципу верховенства права та дотримання конституційних вимог. Поточна практика свідчить про прагнення парламенту максимально зберегти формальні регламентні процедури, але водночас використовувати всі можливі механізми для скорочення часу, необхідного для розгляду законопроектів. Наразі відсутня спеціальна процедура воєнного законотворення, і Верховна Рада працює переважно у режимі відхилень від нормального порядку. Утім, у довгостроковій перспективі доцільно розглянути можливість розробки та запровадження спеціальної процедури воєнного законотворення, що дозволить забезпечити як оперативність, так і правову визначеність в умовах надзвичайної ситуації [41, с. 76].

Мобілізація ресурсів на підтримку обороноздатності України в умовах воєнного стану є одним із пріоритетних завдань Верховної Ради України, що відображає її особливу роль у забезпеченні національної безпеки та стабільності держави. Після оголошення воєнного стану законодавчий орган сконцентрував зусилля на створенні нормативно-правової бази, що дозволяє ефективно спрямовувати ресурси на підтримку Збройних сил України та інших структур, що забезпечують оборону країни. Основна роль Верховної Ради у цій сфері полягає в ухваленні законодавчих актів, що передбачають виділення бюджетних коштів на оборонні потреби, фінансову підтримку військових і постачання техніки, зброї та іншого матеріально-технічного забезпечення. Такий підхід вимагає від парламенту швидкого реагування на нові виклики та здатності оперативно ухвалювати закони, що мають значний вплив на захист суверенітету і територіальної цілісності України.

Оскільки воєнний стан накладає низку обмежень на звичайний законодавчий процес, Верховна Рада використовує механізми, які дозволяють оперативно перерозподіляти фінансові ресурси з урахуванням пріоритетів обороноздатності. Серед них — законопроекти, що стосуються коригування державного бюджету, а також правові акти, які регулюють надзвичайне фінансування Збройних сил. Ці закони передбачають збільшення видатків на оборону, впроваджують механізми швидкої закупівлі військової техніки та посилюють контроль за використанням коштів. Верховна Рада також працює над створенням законодавчої основи для ефективного міжнародного фінансування оборонних програм. Це включає прийняття законів, які полегшують процедуру залучення міжнародної допомоги, зокрема через грантові та кредитні угоди, що спрямовуються на підтримку оборонних потреб. У такий спосіб парламент не тільки забезпечує фінансову стійкість Збройних сил, але й сприяє підвищенню їхньої спроможності протистояти агресії [43, с. 89].

Матеріальна підтримка оборони включає законодавчі ініціативи, спрямовані на забезпечення армії всім необхідним для ведення бойових дій. Верховна Рада ухвалює закони, які сприяють прискореній модернізації

виробництва та оптимізації оборонної промисловості країни. Парламент також ухвалює нормативні акти, що дозволяють мобілізувати ресурси приватного сектора для підтримки оборони через механізми державно-приватного партнерства, що передбачають державні замовлення на продукцію військового призначення. Крім того, приймаються закони, що спрощують процедури ввезення гуманітарної допомоги, зброї та амуніції з інших країн, що значно розширює матеріально-технічні можливості Збройних сил. У цьому контексті мобілізація ресурсів також охоплює правове забезпечення для функціонування волонтерських організацій та благодійних фондів, діяльність яких суттєво впливає на матеріальне становище української армії. Верховна Рада створює необхідну законодавчу базу для залучення приватних ініціатив, що дозволяє значно розширити обсяг допомоги, який отримує українське військо [44, с. 142].

Ще одним аспектом діяльності Верховної Ради є організаційна підтримка обороноздатності, яка передбачає ухвалення законодавства, що регулює процеси мобілізації та військової служби. Парламент ухвалює нормативно-правові акти, які визначають правовий статус мобілізованих осіб, забезпечують їхню соціальну підтримку, а також урегульовують питання військової підготовки і перепідготовки. Крім цього, у законодавчій діяльності Верховної Ради акцентується увага на створенні механізмів підтримки сімей військовослужбовців. Закони, які приймаються з цього питання, передбачають державну підтримку родин мобілізованих осіб, фінансову допомогу для їх соціального захисту та реабілітацію військовослужбовців після завершення бойових дій. Верховна Рада також працює над правовим регулюванням діяльності резервістів, створюючи законодавчу базу для формування системи територіальної оборони, що передбачає залучення резервних підрозділів до виконання завдань, пов'язаних із забезпеченням безпеки на місцях.

Захист прав і свобод громадян в умовах воєнного стану є не менш значущим напрямом діяльності Верховної Ради. На тлі воєнного конфлікту забезпечення дотримання прав людини та соціальних гарантій для населення стає одним із першочергових завдань. Парламент активно працює над

законодавчими ініціативами, що сприяють захисту прав цивільного населення, особливо в районах, які найбільше постраждали від бойових дій. Одним із ключових аспектів у цій сфері є ухвалення законів, які гарантують надання гуманітарної допомоги, підтримку переміщеним особам, а також забезпечують механізми евакуації та реінтеграції. Верховна Рада затверджує нормативно-правові акти, що сприяють забезпеченню житлом і працевлаштуванням осіб, які були змушені залишити свої домівки через бойові дії. Крім того, законодавча діяльність спрямована на забезпечення правової підтримки для осіб, які постраждали від воєнних злочинів, і надання їм доступу до безкоштовної юридичної допомоги [40, с. 30].

Організація роботи Верховної Ради України в умовах повномасштабного збройного конфлікту вимагає низки виняткових заходів, спрямованих на забезпечення безперервності законотворчого процесу та підтримку ефективної комунікації між парламентськими структурами. Розглядаючи відхилення від положень Регламенту Верховної Ради, насамперед слід звернути увагу на порядок скликання засідань Погоджувальної ради. Первісно цей процес був підконтрольний голові парламенту, що було визначено Постановою Верховної Ради України від 23 лютого 2022 року. Однак надалі право ініціювати скликання Погоджувальної ради отримали три фракції або групи депутатів, відповідно до постанов від 6 вересня 2022 року та 7 лютого 2023 року. Це рішення розширює можливості парламенту щодо оперативного реагування на виклики, проте водночас обмежує права меншості, адже згідно з чинним Регламентом достатньо двох фракцій або груп для ініціювання засідання. У контексті підтримання працездатності парламенту та оптимізації процедур така норма виглядає суперечливою, адже вона ускладнює процес для меншості, що може в певних випадках бути перешкодою для більш широкої дискусії та консультативного процесу в парламенті.

Позитивним аспектом адаптації діяльності парламенту є визнання у постановах Верховної Ради необхідності проведення засідань комітетів і тимчасових комісій у режимі відеоконференцій. Така форма роботи була

успішно апробована ще в період пандемії COVID-19 і довела свою ефективність, особливо в умовах підвищеної безпеки, що сьогодні диктуються реаліями війни. При цьому дистанційний формат засідань дозволяє уникати ризиків, пов'язаних із безпекою, і одночасно забезпечує ефективність і безперервність роботи парламентських структур. Досвід показав, що віддалена робота сприяє пришвидшенню процедур і дозволяє зберегти певну оперативність у прийнятті рішень, що особливо критично в умовах високої мобільності парламенту під час воєнного стану. Незважаючи на це, наразі онлайн-засідання залишаються опціональними, проте доцільно розглянути питання їхнього закріплення як основної форми роботи на період дії воєнного стану [46, с. 59].

Загалом, наявна тенденція до відхилень від регламентних норм і процедур проявляється в багатьох аспектах роботи Верховної Ради. Наприклад, Постанова від 7 лютого 2023 року містить положення, що регламентує формування порядку денного після перерви у пленарних засіданнях, що тривають, обмежуючи водночас права меншості у поданні пропозицій до такого порядку денного. Подібні регуляторні новації вказують на прагнення до більш раціонального використання часу в парламентській діяльності, однак вони також створюють дисбаланс в інтересах парламентської меншості та можуть потенційно обмежувати можливості для широкої дискусії. Водночас такі рішення в умовах війни можна частково виправдати з огляду на необхідність збереження ефективності, безпеки і здатності парламенту швидко реагувати на кризові ситуації.

Також до особливостей організації роботи Верховної Ради у воєнний час належать зміни в порядку проведення пленарних засідань під час оголошення повітряної тривоги. Постанова Верховної Ради від 7 лютого 2023 року містить положення про автоматичну перерву в роботі парламенту на час тривоги, що стало актуальною нормою лише через рік після початку повномасштабної війни. Раніше повідомлялося про випадки, коли парламент продовжував свою роботу навіть під час сигналів тривоги, що наражало народних депутатів на ризик і ставило під загрозу інституційну стабільність парламенту. Порядок проведення

засідань з огляду на умови безпеки зараз має бути чітко врегульований і відповідати всім нормам для захисту життя та здоров'я депутатів.

Одним із специфічних обмежень, впроваджених під час воєнного стану, стало припинення прямих трансляцій пленарних засідань і засідань Погоджувальної ради. Такий підхід покликаний забезпечити безпеку депутатів і знизити ризик політизації питань, що розглядаються під час війни. Як зазначають деякі дослідники, на час воєнного стану більшість рішень парламенту ухвалюються в закритому режимі, а інформація про них стає публічною лише постфактум. Це, з одного боку, знижує рівень прозорості, але, з іншого боку, виправдовується міркуваннями безпеки і необхідністю обмежити доступність інформації, яка може бути використана ворогом. Така практика дозволила значно пришвидшити процес ухвалення рішень та зменшити вплив зовнішніх факторів на законотворчий процес. Обмеження відкритих трансляцій пленарних засідань Верховної Ради було затверджене Постановою від 6 вересня 2022 року, а формальне законодавче закріплення отримало в Законі України від 13 грудня 2022 року [52, с. 28].

Проте питання балансу між відкритістю роботи парламенту та потребою забезпечення безпеки залишається актуальним. В умовах закритого характеру пленарних засідань забезпечення інформування суспільства про діяльність Верховної Ради повинно відбуватися через всебічне висвітлення ходу засідань одразу після їх завершення. Це може включати в себе публікацію записів засідань, брифінги депутатів і представників різних політичних сил, а також інші форми комунікації, що гарантують об'єктивне та повне висвітлення позицій усіх учасників законодавчого процесу.

Встановлена Постановою Верховної Ради заборона на розповсюдження інформації про початок, перебіг та результати засідань протягом певного часу після їх завершення, на нашу думку, є доцільною. Законопроект від 9 лютого 2023 року передбачає юридичні наслідки для тих, хто порушить цю заборону, включаючи позбавлення права брати участь у засіданнях на визначений термін, а для інших осіб – вимогу залишити приміщення під час пленарного засідання.

Такі заходи спрямовані на підвищення відповідальності за дотримання безпекових норм у парламенті, що особливо важливо в умовах підвищеного ризику для всіх учасників процесу [53, с. 30].

Організація діяльності Верховної Ради в умовах воєнного стану відбувається переважно у вигляді ситуаційних рішень, які надають можливість забезпечити баланс між ефективністю, безпекою та відкритістю законодавчого процесу. Хоча багато з ухвалених рішень стосовно процедурних відхилень спрямовані на підтримання працездатності парламенту, частина з них залишається фрагментарною і потребує додаткового законодавчого врегулювання. Наприклад, визнання відсутності прямої трансляції засідань необхідною нормою для забезпечення безпеки, але воно має супроводжуватися встановленням чітких стандартів інформування громадськості про роботу парламенту для збереження довіри суспільства.

3.2. Активізація міжнародної допомоги в умовах війни та післявоєнної відбудови

Залучення фінансової підтримки для відбудови України є однією з ключових функцій Верховної Ради, яка спрямована на створення законодавчих засад для отримання і використання міжнародної допомоги. Роль парламенту у цьому процесі є багатогранною, оскільки він не тільки створює нормативно-правову базу, але й формує механізми прозорого та ефективного управління отриманими ресурсами. Умови післявоєнного відновлення країни, обтяжені наслідками масштабного збройного конфлікту, вимагають від Верховної Ради розробки та ухвалення спеціальних законодавчих актів, що регулюють залучення грантових, кредитних та гуманітарних коштів від різних міжнародних партнерів. Серед пріоритетних напрямів такої діяльності можна виділити забезпечення правової визначеності щодо цільового використання коштів, ефективного

контролю над їх розподілом, а також організацію аудиту та моніторингу реалізації програм відбудови [48, с. 47].

Основною частиною міжнародної допомоги є фінансова підтримка, що надається у вигляді грантів, позик, кредитів і гуманітарних фондів, що спрямовуються на реалізацію програм з відбудови. Національне законодавство адаптується до міжнародних вимог, щоб забезпечити раціональне управління отриманими ресурсами. Верховна Рада приймає законодавчі акти, які встановлюють механізми прозорості фінансової звітності, контрольні процедури та забезпечують незалежний аудит. Наприклад, в рамках співпраці зі Світовим банком, Міжнародним валютним фондом (МВФ) та Європейським Союзом, парламент впроваджує законодавчі вимоги щодо стандартів звітності, контролю за витратами та підзвітності, що сприяє зміцненню довіри міжнародних донорів та стимулює подальше залучення ресурсів (дод. Б).

Важливим аспектом активізації міжнародної допомоги є надання гуманітарної підтримки, яка включає продовольчі, медичні, освітні та соціальні програми. ООН, а також її спеціалізовані агенції, такі як ЮНІСЕФ, ВООЗ і Всесвітня продовольча програма, відіграють центральну роль у гуманітарній допомозі. Верховна Рада розробляє закони, що регулюють отримання та розподіл гуманітарної допомоги, включаючи стандарти її обліку та забезпечення належного контролю. Таке законодавче забезпечення має на меті гарантувати, що гуманітарні ресурси розподіляються прозоро, відповідно до потреб населення, особливо у постраждалих регіонах, де війна призвела до гострої нестачі базових ресурсів. Гуманітарна допомога не обмежується короткостроковими потребами: вона також сприяє соціальній стабільності та є важливим чинником у забезпеченні базових прав і свобод населення, постраждалого від війни.

Крім того, міжнародна допомога включає значний обсяг технічної підтримки, яка спрямована на зміцнення інституційної спроможності України. Технічна допомога надається у вигляді консультативної підтримки, навчання для урядових структур та постачання сучасних технологій, які необхідні для

проведення реформ у різних секторах. Верховна Рада приймає закони, що регулюють процес отримання і використання технічної допомоги, що дозволяє ефективно впроваджувати рекомендації та кращі практики від міжнародних експертів. Це особливо актуально для України в умовах її інтеграції до європейського правового та економічного простору. Технічна підтримка надається не лише в рамках співпраці з ЄС, але й у рамках програм USAID, Світового банку та інших організацій, які сприяють зміцненню економічного та адміністративного потенціалу країни [54, с. 33].

Партнерство з міжнародними організаціями, такими як ООН, ЄС, МВФ та Світовий банк має стратегічне значення для подальшого відновлення України після війни. Верховна Рада активно розробляє та адаптує законодавчі акти, які сприяють розширенню та поглибленню цього партнерства, зокрема у сферах публічного управління, фінансового аудиту, правового регулювання і забезпечення прав людини. Співпраця з ЄС є особливо значущою, оскільки цей союз є одним з найбільших донорів для України, і його підтримка включає не лише фінансові ресурси, але й експертну допомогу в проведенні структурних реформ, які допоможуть Україні досягти європейських стандартів управління та ефективності.

Співпраця з МВФ є одним з ключових напрямів підтримки макроекономічної стабільності. Програми МВФ спрямовані на стабілізацію валютного ринку, підтримку бюджетної дисципліни та проведення економічних реформ, що зміцнюють стійкість української економіки. В умовах війни Верховна Рада розробляє спеціальне законодавство, яке дозволяє оперативно отримувати ресурси від МВФ, забезпечуючи при цьому дотримання вимог прозорості, підзвітності та фінансової стійкості. Участь МВФ дозволяє уряду підтримувати обсяги соціальних витрат, забезпечуючи водночас стабільність банківської системи, що є надзвичайно актуальним для забезпечення базових економічних потреб у воєнний час.

Важливим елементом законодавчої діяльності є створення умов для реалізації спільних з міжнародними фінансовими інституціями проектів у різних

сферах – від інфраструктури та соціальних програм до екологічної безпеки. Верховна Рада розробляє законодавчі акти, які забезпечують ефективне використання коштів міжнародної допомоги через створення спеціальних фондів і механізмів для фінансування відбудови зруйнованої інфраструктури, житлових об'єктів, лікарень, шкіл та інших громадських установ. Ці законодавчі акти мають забезпечити прозорість роботи таких фондів, запобігати корупційним ризикам та сприяти залученню додаткових ресурсів із приватного сектору. Спеціальні закони, що регулюють ці процеси, покликані також сприяти впровадженню міжнародних стандартів у сфері публічних закупівель, що є умовою для отримання частини фінансової допомоги від ключових партнерів України [42, с. 54].

У цьому контексті Верховна Рада також співпрацює з урядом у питанні підготовки нормативної бази для інвесторів, створюючи законодавчі умови для залучення приватних інвестицій у реконструкцію та розвиток ключових секторів економіки. Міжнародні інвестиції є важливим доповненням до грантових і кредитних ресурсів, а їхнє залучення потребує чіткого правового регулювання, яке б відповідало міжнародним стандартам і гарантувало безпеку капіталовкладень. У зв'язку з цим Верховна Рада приймає законодавчі акти, що сприяють розвитку державного та приватного партнерства, а також інвестиційних механізмів, які відповідають міжнародним практикам. Це дозволяє стимулювати участь іноземного капіталу у відбудові країни, що, в свою чергу, сприяє економічному зростанню та стабілізації внутрішнього ринку.

Верховна Рада активно розвиває партнерські відносини з міжнародними організаціями, що надають гуманітарну, фінансову та технічну підтримку Україні. У цьому контексті ключовими партнерами виступають Організація Об'єднаних Націй (ООН), Міжнародний валютний фонд (МВФ), Європейський Союз (ЄС), Світовий банк та інші інституції, що надають фінансові, матеріальні та консультаційні ресурси для стабілізації ситуації в Україні та її післявоєнного відновлення. Верховна Рада створює законодавчі основи для таких партнерств, регулюючи питання правової захищеності наданої допомоги та забезпечення її

використання у відповідності до міжнародних стандартів. Зокрема, законодавчі акти передбачають регулювання гуманітарних поставок, обліку та звітності, щоб забезпечити безперебійний процес отримання допомоги та її цільового використання.

Співпраця з ООН, МВФ і ЄС є особливо значущою, оскільки ці організації надають не тільки фінансову, але й технічну підтримку, яка дозволяє вдосконалити внутрішні процедури, покращити управління публічними фінансами та оптимізувати процеси відновлення. Наприклад, ООН активно підтримує гуманітарні проекти, спрямовані на забезпечення медичних послуг, освіти та житла для переселенців, а також надає експертну допомогу у створенні нормативної бази для таких проектів. МВФ надає кредити на стабілізацію економіки, що дозволяє уряду здійснювати необхідні реформи у фінансовій сфері. Верховна Рада, зі свого боку, розробляє необхідні законодавчі акти, які регулюють умови використання такої допомоги і забезпечують дотримання стандартів фінансової прозорості та звітності [60, с. 97].

ЄС є ще одним важливим партнером у процесі відновлення України, надаючи значні фінансові ресурси у вигляді грантів та кредитів. Окрім фінансової допомоги, Європейський Союз також пропонує експертну підтримку у проведенні реформ, що наближають законодавчу базу України до європейських стандартів. У рамках цієї співпраці Верховна Рада працює над гармонізацією національного законодавства з нормами ЄС, що є важливою умовою для подальшої інтеграції України в європейський простір. Законодавчі зміни охоплюють різні сфери, включаючи публічні фінанси, енергетику, екологію, транспорт та інфраструктуру. Гармонізація законодавства сприяє підвищенню рівня взаємодії між Україною та ЄС, забезпечуючи правові умови для отримання допомоги і сприяння з боку європейських партнерів.

Правове забезпечення післявоєнної відбудови України є одним з найпріоритетніших напрямів у діяльності Верховної Ради, адже створення сприятливих умов для відновлення економіки, інфраструктури та життєдіяльності населення вимагає цілісної законодавчої бази, яка забезпечить

не лише регулювання процесу відновлення, але й стане основою для залучення інвестицій та міжнародної фінансової допомоги. Законодавчі ініціативи у сфері післявоєнної відбудови повинні відповідати сучасним викликам, враховувати довгострокові соціально-економічні наслідки війни та бути спрямовані на розв'язання конкретних питань, таких як відновлення інфраструктури, стимулювання бізнесу та підтримка населення, що постраждало внаслідок збройного конфлікту. Верховна Рада, як орган, відповідальний за розробку і прийняття законів, виконує центральну роль у створенні такого законодавства, яке зможе забезпечити стабільне функціонування держави в постконфліктний період [32, с. 57].

Одним із першочергових завдань є розробка нормативної бази для відбудови зруйнованої інфраструктури та забезпечення життєдіяльності населення. Для цього Верховна Рада працює над створенням законодавчих актів, які передбачають фінансові та адміністративні стимули для підприємств і організацій, що беруть участь у відновлювальних роботах. Наприклад, законодавство може містити положення про звільнення від оподаткування на певний період для компаній, що займаються відбудовою, або передбачати систему пільгових кредитів для підприємств, що інвестують у відновлення пошкоджених об'єктів інфраструктури. Крім того, закони мають забезпечити правову основу для використання сучасних технологій у процесі відбудови, наприклад, у будівництві, енергетиці, транспорті та інших ключових галузях, що забезпечують нормальне функціонування держави.

Одним із завдань післявоєнної відбудови є стимулювання економіки та створення умов для відновлення бізнес-діяльності. Верховна Рада розробляє законодавчі ініціативи, які передбачають введення податкових і митних пільг, спрощення адміністративних процедур та зниження бар'єрів для реєстрації нових підприємств. Такі заходи спрямовані на залучення як іноземних, так і внутрішніх інвесторів, які готові вкладати кошти у відбудову та розвиток економіки України. Крім того, законодавство передбачає впровадження механізмів державно-приватного партнерства, що дозволяє залучати додаткові

ресурси з приватного сектору для фінансування відновлювальних проєктів. Завдяки таким підходам, державний сектор зможе ефективніше розподіляти обмежені фінансові ресурси, одночасно заохочуючи приватні інвестиції в економіку.

Важливою складовою законодавчого процесу є соціальна підтримка населення, що постраждало внаслідок війни. Верховна Рада розробляє законодавчі акти, які передбачають механізми компенсації втрат житла, створення програм реабілітації та соціальної адаптації для осіб, що перебували в зонах бойових дій, та відновлення соціальних послуг, зокрема охорони здоров'я, освіти та соціального забезпечення. У цьому контексті Верховна Рада також приділяє увагу захисту прав переселенців, створюючи нормативно-правову базу для забезпечення їхніх прав на отримання тимчасового житла, медичної допомоги та доступу до ринку праці. Законодавство також передбачає механізми довгострокової підтримки для тих, хто втратив свої домівки або майно, включаючи програми житлового кредитування та допомогу у відновленні приватних будинків і квартир [35, с. 84].

Іншим важливим аспектом післявоєнної відбудови є впровадження європейських стандартів та гармонізація українського законодавства з нормами Європейського Союзу. Європейські стандарти, особливо в галузях будівництва, енергетики, транспорту та охорони навколишнього середовища, є визначальними для створення стійкої та модернізованої інфраструктури. Верховна Рада активно працює над тим, щоб забезпечити поступове наближення національного законодавства до норм ЄС, що відповідає також євроінтеграційним прагненням України. Це передбачає прийняття законодавства, яке регулює екологічні стандарти у промисловості, безпеку будівництва, стандарти енергоефективності та інші аспекти, які є необхідними для довгострокової стійкості відбудованих об'єктів та зниження негативного впливу на довкілля.

Отже, запропоновано обґрунтовані пропозиції щодо удосконалення діяльності Верховної Ради України в умовах воєнного часу.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У роботі здійснено комплексний аналіз особливостей організації законодавчої влади в Україні, проаналізовано теоретичні основи та практичні аспекти конституційної моделі організації державної влади в Україні, що є фундаментом для функціонування демократичного ладу країни.

У першому розділі розглянуто теоретичні аспекти організації законодавчої влади України та взаємозв'язок з іншими гілками влади, де визначено, що система державної влади в Україні побудована на принципах поділу владних функцій на три основні гілки: законодавчу, виконавчу і судову.

Показано, що така структура закріплює баланс сил між органами влади, дозволяючи уникнути концентрації владних повноважень у руках однієї інституції, що забезпечує стабільність та функціональну цілісність державної влади. Це розділення спрямоване на запобігання зловживанням владою, підвищення прозорості у процесі прийняття рішень та гарантування громадянам правового захисту.

У другому розділі розглянуто основні характеристики діяльності Верховної Ради України. Узагальнено, що в контексті повноважень парламенту особливо актуальним є питання законодавчої компетенції та завдань, що виконує Верховна Рада для реалізації конституційних принципів правової, демократичної держави. Дослідження також охоплює аналіз ролі Тимчасових комісій та інших підрозділів Апарату Верховної Ради, що виконують допоміжні функції у процесі законотворення, контролю за виконавчою владою та забезпеченні відкритості діяльності парламенту перед суспільством. Робота цих структур є необхідною складовою для ефективної роботи Верховної Ради, оскільки вони підтримують і зміцнюють її функціональну здатність виконувати представницькі та контрольні завдання.

У третьому розділі досліджено особливості функціонування Верховної Ради України в умовах воєнного часу та здійснено розробку пропозицій щодо удосконалення діяльності.

Обґрунтовано, що в умовах сучасних викликів перед Верховною Радою України постає завдання зберегти та забезпечити ефективність своєї діяльності навіть у ситуації надзвичайних обставин, зокрема в умовах воєнного стану. Досліджено, що для забезпечення безперервного законодавчого процесу в умовах війни Верховна Рада була змушена впровадити ряд адаптивних процедур, які дозволяють прискорювати розгляд критично важливих законопроектів та забезпечувати безпеку народних депутатів і співробітників Апарату. Зокрема, застосування прискореної процедури розгляду законопроектів та адаптація регламенту роботи парламенту до нових умов є основою для збереження інституційної спроможності Верховної Ради. Встановлення режиму безперервного пленарного засідання дозволяє уникнути звичних часових обмежень і забезпечує можливість гнучкого реагування на зміни в безпековій ситуації. Це доводить, що Верховна Рада може залишатися ефективною навіть в екстремальних умовах, одночасно підтримуючи принципи демократичного управління.

Проаналізовано активізацію міжнародної допомоги для України в умовах війни та у післявоєнний період, а також роль Верховної Ради в забезпеченні правових основ для залучення такої допомоги. Одним із ключових завдань парламенту є створення правових умов для ефективного залучення та використання міжнародної фінансової допомоги, що сприяє відновленню економіки, інфраструктури та життєдіяльності населення. Законодавчі ініціативи, що регулюють питання надання фінансових і гуманітарних ресурсів, забезпечують прозорість і підзвітність у використанні цих коштів. Верховна Рада активно співпрацює з міжнародними організаціями, такими як ООН, МВФ, ЄС, для отримання необхідної фінансової, технічної та гуманітарної підтримки. Особливо значущим є законодавче забезпечення технічної допомоги, яке охоплює експертну підтримку, надання технологій і навчання державних

службовців. Завдяки злагодженій взаємодії з міжнародними партнерами, Україна має можливість залучати ресурси та технічну експертизу для підтримки ключових секторів економіки, що є критичним для стійкого післявоєнного відновлення.

Наголошено, що важливим аспектом діяльності Верховної Ради є правове забезпечення післявоєнної відбудови України, що включає створення сприятливих умов для відновлення економіки, інфраструктури та нормалізації життя громадян. Законодавчі ініціативи у цій сфері спрямовані на впровадження системи фінансових та адміністративних стимулів для підприємств, що беруть участь у відновлювальних проектах, а також на забезпечення цільового використання іноземних інвестицій. Верховна Рада створює правові умови для реалізації спільних проектів із приватним сектором і міжнародними партнерами, що сприяє залученню додаткових ресурсів і стимулює відновлення економічного потенціалу. Законодавство також включає положення про підтримку постраждалих внаслідок конфлікту, таких як програми з відшкодування втрат житла, соціальної допомоги та реабілітації, що спрямовані на покращення соціального становища населення і сприяють довготривалому розвитку суспільства.

Доведено, що робота Верховної Ради України у сучасних умовах відзначається високою адаптивністю до викликів та збереженням ефективності законодавчої функції навіть під час війни. Завдяки використанню спеціальних процедур і залученню міжнародної підтримки, Верховна Рада забезпечує необхідну правову базу для відновлення та розвитку держави, зберігаючи принципи верховенства права та відповідальності перед суспільством. Гармонізація законодавства з європейськими стандартами та забезпечення правових умов для післявоєнної відбудови створює перспективи довготривалого розвитку України в європейському напрямку. Ці заходи закладають міцну основу для стабільного розвитку країни, сприяють соціальній справедливості та забезпечують умови для інтеграції України у світовий економічний простір.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кириченко Ю., Чоудрі С. Парламент України у воєнний час. Український часопис конституційного права. 2022. No 2. С. 59–63. URL: <https://doi.org/10.30970/jcl.2.2022.6> (дата звернення: 20.10.2024).
2. Моніторинг роботи Верховної Ради IX скликання за 7 сесію (пів року війни). URL: https://parlament.org.ua/wp-content/uploads/2022/12/Monitoring_7-9-1.pdf (дата звернення: 20.10.2024).
3. Проект Плану відновлення України. Матеріали робочої групи «Державне управління» (липень 2022). URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/governance.pdf> (дата звернення: 20.10.2024).
4. Про внесення змін до Регламенту Верховної Ради України щодо проведення дистанційних засідань Верховної Ради України: проект Закону України від 08.03.2022 No 7129. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1243885> (дата звернення: 20.10.2024).
5. Про організацію роботи Верховної Ради України в умовах дії надзвичайного та/або воєнного стану: Постанова Верховної Ради України від 23.02.2022 No 2100-IX. Офіційний вісник України. 2022. No 31. С. 1640.
6. Про організацію роботи Верховної Ради України у зв'язку з актом збройної агресії Російської Федерації проти України 24 лютого 2022 року: Постанова Верховної Ради України від 24.02.2022 No 2103-IX. Офіційний вісник України. 2022. No 19. С. 1037.
7. Про деякі питання організації роботи Верховної Ради України дев'ятого скликання під час проведення восьмої сесії в умовах дії воєнного стану: Постанова Верховної Ради України від 06.09.2022 No 2558-IX. Офіційний вісник України. 2022. No 73. С. 440.
8. Про деякі питання організації роботи Верховної Ради України дев'ятого скликання під час проведення дев'ятої сесії в умовах дії воєнного

стану: Постанова Верховної Ради України від 07.02.2023 № 2912-ІХ. Офіційний вісник України. 2023. № 22. С. 1178.

9. Агафонова Н.В. Конституційна реформа в Україні: поняття, інституційний механізм та забезпечення ефективності. Київ, 2017. 406 с.
10. Азаров О.М. «Конституційне право України». Інститут законодавства Верховної Ради України, 2018, 128 с.
11. Бакумов, О. Доктринальні та конституційні засади феномену юридичної відповідальності держави. 2022. № 3. С. 95-105.
12. Бандурка О.М. та ін. Теорія держави та права України. Харків: Майдан, 2018. 416 с.
13. Барабашов А.Г. «Конституційне право України». Інститут законодавства Верховної Ради України, 2020, 164 с.
14. Безгородний Є. Ф., Ковальчук Г. К., Масний О. С. «Світова класична думка про державу і право. Київ. Юрінком Інтер, 2018. С. 75–98.
15. Білик, О. В. «Загальна теорія держави і права: вступ до науки.» // Право України. 2018. № 2. С. 12-27.
16. Бойко Ю.В. Визначення концептуальних засад проведення муніципальної реформи в Україні: порівняльно-правовий аналіз. Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Право. 2014. Вип. 7. С. 148-157.
17. Боняк В.О., Лантух І.С. Теорія держави і права. Збірник тестових завдань. Частина І. Дніпр. 2019. 326 с.
18. Булатін Д. Адміністративно-правові засади здійснення превентивної діяльності поліцією. Харків, 2020. 247 с.
19. Васильєв Д.В. «Конституційне право України». Національна академія внутрішніх справ, 2020, 120 с.
20. Великий енциклопедичний юридичний словник. За ред. Ю.С. Шемшученка. Київ. Юрид. думка, 2017. 992 с.
21. Волинка К.Г. Теорія держави і права. Київ: МАУП, 2003. 240 с.

22. Всеукраїнський форум учених правознавців “Новітній конституційний процес в Україні: питання децентралізації влади”. Право. Вісник. Додаток до журналу “Право України”. Київ : Ін Юре. 2019. 115 с.
23. Гетьман А. П., Тацій В., Я. Гетьман А. П. Проблеми правової відповідальності: монографія. Харків: Право, 2014. 345 с.
24. Гончаренко, О. С. «Правотворчість та її принципи: сутність і особливості.» // Право і життя. 2019. № 7. С. 22-28.
25. Грицак І.П. «Конституційне право України». Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2022, 23 с.
26. Грищенко, В. М. «Основні принципи правотворчості в Україні.» // Право і безпека. 2018. № 4. С. 32-36.
27. Грищук В. К. Філософсько-правове розуміння відповідальності людини: монографія. Хмельницький: Хмельницький університет управління та права, 2012. 736 с.
28. Гусарєв С. Характеристика поняття та основних принципів юридичної практичної діяльності. Наукові записки. Юридичні науки. 2005. Том 38. С. 23-28.
29. Гусарєв С.Д., Тихомирова О.Д. Теорія держави та права. Київ: НАВС, Освіта України, 2017. 320 с.
30. Демиденко Г. Г. Харків: Консум. «Історія вчень про право і державу. Навчальний посібник , 2014. 432 с.»
31. ДЕРЖАВНА ВЛАДА В УКРАЇНІ URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/3577> (дата звернення: (29.04.2024))
32. Журавель Я.В. Адміністративно-правове забезпечення децентралізації органів виконавчої влади в Україні. Київ: НАУ, 2021. 517 с.
33. Журавель Я.В. Адміністративно-правове регулювання взаємодії органів виконавчої влади з органами місцевого самоврядування в Україні. Прикарпатський юридичний вісник. 2018. Вип. 2. Т. 2. С. 112–118.

34. Журавель Я.В. Вплив євроінтеграційних процесів на покращення ефективності організації діяльності органів виконавчої влади. Порівняльно-аналітичне право. 2020. № 2. С. 34–37.
35. Журавель Я.В. Деякі питання застосування методу переконання у публічному адмініструванні. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2020. № 2. С. 81–84.
36. Журавель Я.В. Діджиталізація як організаційна основа оптимізації органів виконавчої влади. Приватне та публічне право. 2020. № 2. С. 108–112.
37. Журавель Я.В. Діяльність органів виконавчої влади в період встановлення або зміни адміністративно-територіального устрою України. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: «Юриспруденція». 2020. № 43. С. 52–55.
38. Журавель Я.В. Європейський досвід децентралізації влади та перспективи його імплементації в Україні. Юридичний вісник. 2020. № 1. С. 267–273.
39. Журавель Я.В. Концепт «виконавча влада» в сучасному політикоуправлінському дискурсі. Юридичний бюлетень. 2019. Вип. 11. Ч. 1. С. 281–286.
40. Журавель Я.В. Механізм інформаційного забезпечення органів публічної адміністрації. Порівняльно-аналітичне право. 2020. № 1. С. 317–320.
41. Журавель Я.В. Нормативно-правовий рівень оптимізації системи центральних органів виконавчої влади в Україні. Прикарпатський юридичний вісник. 2020. № 1. С. 72–76.
42. Журавель Я.В. Повноваження та компетенція як складові адміністративно-правового статусу органів виконавчої влади в Україні. Наукові записки. Серія: «Право». 2019. Вип. 6. Спецвипуск. С. 49–54.

43. Журавель Я.В. Поняття деліктних правовідносин та їх основні ознаки. Вісник Маріупольського державного університету. Серія: «Право». 2020. Вип. 19. С. 80–89.
44. Журавель Я.В. Поняття зовнішніх управлінських відносин та їх місце в системі органів виконавчої влади. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: «Право». 2020. № 61. С. 138–142.
45. Журавель Я.В. Поняття та ознаки терміна «публічно-сервісні відносини». Право та державне управління: збірник наукових праць. 2020. № 2. С. 69–74.
46. Журавель Я.В. Поняття та сутність внутрішньоорганізаційних управлінських відносин. Наукові записки. Серія: «Право». 2019. Вип. 7. Спецвипуск. С. 54–59.
47. Журавель Я.В. Правова природа публічного адміністрування у діяльності органів державної виконавчої влади. Юридичний вісник. 2020. № 2. С. 138–144.
48. Журавель Я.В. Реалізація принципу «єдиного вікна» у публічному адмініструванні. Журнал східноєвропейського права. 2020. № 76. С. 40–47.
49. Журавель Я.В. Співвідношення понять «функції», «компетенція», «повноваження» у державному управлінні. Науковий вісник публічного та приватного права. 2019. Вип. 6. С. 157–162.
50. Журавель Я.В. Сучасна система та структура органів виконавчої влади України. Науковий вісник публічного та приватного права. 2019. Вип. 5. Т. 1. С. 166–171.
51. Журавель Я.В., Теремецький В.І. Здійснення реєстраційних дій як прояв правової форми публічного адміністрування. Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2020. № 2(89). С. 227–238.
52. Журавський В.В. «Конституційне право України». Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2022, 228 с.
53. Загальна теорія держави і права. За ред. В.В. Копейчикова. Київ: Юрінком Інтер, 2010. 320 с.

54. Загородня, Т. С. «Загальна теорія держави та права: теоретичні основи та практичні аспекти.» // Правова держава. 2019. № 4. С. 18-33.
55. Івчук Ю.Ю. Теоретичні підходи до системи трудового права України в умовах ринкової економіки. Луганськ, 2004. 175 с.
56. Індекс сприйняття корупції-2019. URL: <http://cpi.ti-ukraine.org/#/> (дата звернення: 20.10.2024).
57. Коваль О.В. «Конституційне право України». Національний університет «Одеська юридична академія», 2020, 222 с.
58. Ковальчук, В. О. «Загальна теорія держави і права: виклад основних понять.» // Правовий журнал. 2020. № 1. С. 22-37.
59. Котюк О.М. «Конституційне право України». Національний університет «Києво-Могилянська академія», 2022, 176 с.
60. Крусян А. Р. Науково-практична парадигма взаємодії місцевих органів публічної влади в умовах децентралізації в Україні. Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління : збірник. 2021. № 6(18). С. 79–97.
61. Лебедєва В.В. Поняття, ознаки, види органів держави та форми державного правління. «Економіка: реалії часу», 2021. № 5 (57). С. 71-80.
62. Литвин В.М. «Конституційне право України». Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2020, 28 с.
63. Обушна Н. Особливості інституціоналізації рахункової палати в Україні як вищого органу аудиту. Державне управління та місцеве самоврядування. 2019. Вип. 2(41). URL: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2019/2019_02\(41\)/9.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2019/2019_02(41)/9.pdf) (дата звернення: 20.10.2024).
64. Замкова Н.Л., Махначова Н.М. Використання коучингових технологій в освітньому процесі. Інтерактивний освітній простір ЗВО [Електронний ресурс] : матеріали Всеукраїнського науково-практичного вебінару (м. Вінниця, 28 березня 2024 р.). Вінниця: ВТЕІ ДТЕУ, 2024. С. 62-64.

65. Замкова Н.Л., Махначова Н.М., Іванченко Г.В. ЦСР-центричний підхід до стратегічного планування розвитку громад. *Scientia fructuosa*. 2024. № 5, 157 (Жов 2024), 105–120. DOI: [https://doi.org/10.31617/1.2024\(157\)08](https://doi.org/10.31617/1.2024(157)08).
66. Петренко О. А. Особливості реалізації концепції децентралізації влади в Україні : робота на здобуття кваліфікаційного рівня бакалавра. 2021. 43 с.
67. Гуменюк О.О. Особливості організації державної влади в Україні. *Менеджмент XXI століття: сучасні моделі, стратегії, технології: зб. матеріалів X Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції*, м. Вінниця, 10 жовтня 2024 р. Вінниця, 2024.
68. Гуменюк О.О. Особливості діяльності Верховної Ради України в умовах війни. *Менеджмент XXI століття: сучасні моделі, стратегії, технології: зб. матеріалів X Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції*, м. Вінниця, 10 жовтня 2024 р. Вінниця, 2024.